

Перший
Український

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК»
(АТ «ПУМБ»)

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наглядовою радою АТ «ПУМБ»
Протокол №358 від 15.02.2021 рік

ПОГОДЖЕНО
Правлінням АТ «ПУМБ»
Протокол № 840 від 26.01.2021 рік

Голова Правління

_____ Сергій ЧЕРНЕНКО

ПОЛІТИКА
управління ризиками в АТ «ПУМБ»

Усі права на документ належать АТ «ПУМБ».

Цей документ не може бути використаний, а також повністю або частково відтворений без письмового дозволу правовласника.

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

ЗМІСТ

1. ВСТУП.....	3
2. МЕТА.....	5
3. СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ.....	5
4. ТЕРМІНИ, ВИЗНАЧЕННЯ ТА СКОРОЧЕННЯ.....	5
5. ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ.....	7
6. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ.....	8
7. РОЛІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.....	11
8. ОСНОВНА ЧАСТИНА.....	16
9. КРЕДИТНИЙ РИЗИК.....	20
10. РИЗИК ЛІКВІДНОСТІ.....	24
11. ПРОЦЕНТНИЙ РИЗИК БАНКІВСЬКОЇ КНИГИ.....	25
12. РИНКОВІ РИЗИКИ.....	25
13. ОПЕРАЦІЙНИЙ РИЗИК.....	26
14. КОМПЛАСНС РИЗИК.....	32
15. ЛІНІЇ ЗАХИСТУ В РАМКАХ СВК БАНКУ.....	35
16. КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ.....	35
17. ЗВІТНІСТЬ.....	36
18. КОНТРОЛІ В РАМКАХ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ПУМБ.....	37
16. ПОРЯДОК ПЕРЕГЛЯДУ ДОКУМЕНТА.....	38
17. ПЕРЕЛІК ВЗАИМОПОВ'ЯЗАНИХ ДОКУМЕНТІВ.....	38
18. ІСТОРІЯ ЗМІН.....	38

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

1. ВСТУП

1.1. АТ «ПУМБ» послідовно реалізовує стратегію розвитку бізнесу, як великого універсального фінансового інституту з українським капіталом та обслуговує всі категорії клієнтів.

1.2. Ключовими напрямками його діяльності є:

- Обслуговування фізичних осіб (в т.ч. робота із заможними роздрібними клієнтами – VIP-обслуговування фізичних осіб) – надання банківських послуг клієнтам, відкриття та ведення, в т.ч. карткових рахунків клієнтів, залучення вкладів; обслуговування кредитних та дебетових карт; надання споживчих кредитів, документарні операції (акредитиви і гарантії); надання в оренду індивідуальних сейфів; проведення касових та валютнообмінних операцій; надання послуг через СДО (Системи дистанційного обслуговування).
- Обслуговування корпоративних клієнтів – відкриття та ведення поточних та вкладних рахунків, надання послуг з кредитування (в т.ч. надання овердрафтів), послуги інкасації; здійснення розрахунково-касових операцій; фінансовий лізинг, торгове фінансування та документарні операції.
- Депозитарна діяльність депозитарної установи (згідно виду діяльності, на ведення якої Банк має ліцензію);
- Діяльність з торгівлі цінними паперами (згідно виду діяльності, на ведення якої Банк має ліцензію); торгівля іноземною валютою та банківськими металами на міжбанківському валютному ринку України та на міжнародних валютних ринках; угоди РЕПО без переходу права власності на цінні папери; структуроване фінансування; залучення та розміщення міжбанківських кредитів та депозитів; відкриття та обслуговування кореспондентських рахунків банків-резидентів та нерезидентів, операції з готівкою, надання послуг процесингового центру, надання гарантій та підтвердження акредитивів.

1.3. При визначенні бізнес-цілі Банку враховуються вимоги «Стратегії управління ризиками АТ «ПУМБ», яка затверджується Наглядовою радою Банку.

1.4. Основна мета системи управління ризиками Банку:

- забезпечення сталого розвитку Банку в рамках реалізації його стратегії розвитку бізнесу;
- забезпечення і захист інтересів акціонерів, вкладників, кредиторів, клієнтів та інших осіб, зацікавлених в стійкій роботі Банку, щоб прийняті Банком ризики не створювали загрози для існування Банку;
- посилення конкурентних переваг Банку внаслідок здійснення стратегічного планування з урахуванням рівня прийнятих ризиків, підвищення ефективності управління ризиками та збільшення ринкової вартості Банку, збереження надійності Банку при розширенні продуктового ряду;
- зростання довіри інвесторів за рахунок створення прозорої системи управління ризиками, створеної Корпоративної системи управління з постійним контролем з боку НБУ та інших державних контролюючих органів.

1.5. Ефективна система управління ризиками є гарантією досягнення Банком тактичних та стратегічних цілей при безумовному дотриманні внутрішніх та зовнішніх обмежень в частині структури та достатності капіталу в умовах звичайного перебігу бізнесу та в періоди кризи.

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

1.6. Контроль достатності капіталу зі сторони Банку здійснюється як окремими структурними підрозділами (ДФК, ДЗР) та посадовими особами, так і Наглядовою радою Банку, Правлінням Банку, Головою Правління Банку, відповідними комітетами Правління/Наглядової ради.

1.7. Основними інструментами контролю достатності капіталу є:

- формалізовані підходи до розрахунку достатності капіталу, оцінка їх фактичних значень та прогнозування, стрес-тестування;
- схильність до ризику: визначення цільових рівнів достатності капіталу та внутрішніх мінімальних лімітів на ризик-метрики;
- звітність по достатності капіталу та прийняття управлінських рішень на її основі.

1.8. Банком на регулярній основі (щорічно) готується та затверджується Декларація схильності до ризику. Декларація схильності до ризику затверджується Наглядовою радою та заснована на наступних ризик-категоріях:

- **Допустимий рівень ризику (risk capacity)** - максимальна величина ризику, яку Банк в змозі приймати по всім видам ризиків, враховуючи рівень його капіталу; здібності адекватно та ефективно управляти ризиками, а також з урахуванням регулятивних обмежень.
- **Ризик-апетит (risk appetite)** – сукупна величина по всім видам ризиків та окремо по кожному із ризиків, визначених наперед і в межах допустимого рівня ризику, відносно яких Банк прийняв рішення про доцільність/необхідність їх утримання з метою досягнення його стратегічних цілей та виконання бізнес-плану.
- **Ліміти ризику (risk limits)** – кількісне обмеження, встановлене Банком для контролю величини ризиків, з якими стикається Банк у процесі своєї діяльності.
- **Профіль ризику (risk profile)** – оцінка загального рівня вразливості Банку до ризиків (до вжиття заходів для мінімізації ризику) або залишкової вразливості до ризику (після вжиття заходів для мінімізації ризику) в агрегованому вигляді і в розрізі всіх видів ризиків, проведена на певну дату на основі поточних або прогнозних припущень.

1.9. В зв'язку з тим, що найбільший об'єм операцій АТ «ПУМБ» пов'язаний з банківською діяльністю, потенційно-матеріальними ризиками для нього є наступні види ризиків:

- кредитний ризик (найбільший вплив);
- ризик ліквідності;
- процентний ризик банківської книги;
- ринковий ризик, включаючи: валютний ризик та ціновий ризик, як оцінка процентного ризику торгової книги;
- операційний ризик (в т.ч. юридичний ризик та інформаційний ризик);
- комплаєнс ризик (в тому числі ризик відмивання коштів/фінансування тероризму - ризик ВК/ФТ банку).

1.10. Профіль ризиків визначений в «Стратегії управління ризиками», яка затверджується Наглядовою радою.

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

2. МЕТА

2.1. Метою «Політики управління ризиками в АТ «ПУМБ» є організація чіткого процесу по ефективному управлінню ризиками шляхом встановлення обмежень, лімітних параметрів для кожного виду ризиків, метою якого є здійснення систематичного процесу виявлення, обчислення моніторингу, контролю, звітності та пом'якшення всіх видів ризиків на всіх організаційних рівнях Банку. В умовах тенденції зниження дохідності більшості фінансових інструментів та, як наслідок, зниження рентабельності, контроль за ризиками є одним із основних джерел підтримки рентабельності Банку на належному рівні.

2.2. Ефективним способом мінімізації ризиків є їх регулювання шляхом встановлення лімітів. У відповідності з ризик-апетитом (risk-appetite) Банком встановлюються основні ліміти ризику, а всі основні рішення по управлінню активами та пасивами аналізуються на предмет можливого порушення встановлених лімітів.

2.3. Більшість бізнес-показників затверджені як ліміти, для точного відображення стратегії Банку в профілі ризиків. Основною задачею системи встановлення лімітів є забезпечення формування структури активів та пасивів Банку, адекватної до характеру та масштабів його бізнесу.

2.4. Щокварталу ризик-профіль Банку на звітну дату співвідноситься до затвердженого на рік ризик-апетиту в розрізі видів ризиків.

3. СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

3.1. Дія даної Політики поширюється на всіх робітників Банку, на всі процеси, всю організаційну структуру та рівні керівництва.

4. ТЕРМІНИ, ВИЗНАЧЕННЯ ТА СКОРОЧЕННЯ

Банк – АТ «ПУМБ», АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО «ПЕРШИЙ УКРАЇНСЬКИЙ МІЖНАРОДНИЙ БАНК».

Базель II/III (Basel II/III) — документ Базельського комітету по банківському нагляду (БКБН) «Базель III: Загальні регулятивні підходи до підвищення стійкості банків та банківського сектору».

Внутрішні процедури оцінки достатності капіталу (ВПОДК) - процес оцінки Банком достатності капіталу, що знаходиться в його розпорядженні, тобто внутрішнього капіталу для покриття прийнятих та потенційних ризиків. ВПОДК також включають процедури планування капіталу, виходячи зі встановленої стратегії розвитку Банку, орієнтирів росту бізнесу та результатів всебічної поточної оцінки вказаних ризиків, стрес-тестування стійкості кредитної організації по відношенню до внутрішніх і зовнішніх факторів ризиків. ВПОДК є частиною корпоративної культури Банку.

Начальник Управління комплаєнс-контролю (ССО) - головна посадова особа банку, відповідальна за здійснення контролю за дотриманням норм (комплаєнс) яка виконує функції головного комплаєнс-менеджера (далі по тексту ССО) згідно Положення НБУ про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, затвердженого рішенням Правління НБУ № 64 від 11.06.18 р.

Заступник Голови Правління по управлінню ризиками (CRO) – головна посадова особа Банку, відповідальна за управління ризиками, яка виконує функції головного ризик-менеджера Банку (далі по тексту CRO) згідно Положення НБУ про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, затвердженого рішенням Правління НБУ № 64 від 11.06.18 р.

Доступний внутрішній капітал – фінансові ресурси Банку, які можуть бути використані для покриття непередбачених втрат від реалізації значних ризиків.

ДРКК – Департамент ризиків корпоративних клієнтів.

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

ДРР – Департамент роздрібних ризиків.

ДЗР – Департамент загальнобанківських ризиків

Зацікавлені особи/сторони – суб'єкти (фізичні і юридичні особи), зацікавлені в фінансових та інших результатах діяльності Банку, наприклад: акціонери, кредитори, робітники, клієнти (контрагенти) включаючи вкладників, наглядові органи.

Значні/Істотні ризики – ризики, реалізація яких може суттєво вплинути на ефективність роботи Банку, в т.ч. на достатність капіталу Банку зі встановленим рівнем матеріальності (для кожного із напрямків ризиків)

Карта ризиків – звіт Банку, що включає двомірну таблицю, по осям координат якої відображається вплив та ймовірність реалізації ризику. На основі даної інформації Банк визначає які з притаманних ризиків є істотними.

КУАП - Комітет по управлінню активами та пасивами.

Залишковий ризик – це ризик, що залишився після виконаних дій Банком по зниженню притаманного ризику.

Потенційно-матеріальні ризики – притаманні/потенційні ризики, які щорічно визначаються Банком та, згодом, використовуються для визначення значущих ризиків.

Притаманний ризик – це ризик, оцінений без врахування будь-яких дій, вжитих Банком, з метою змінити вірогідність реалізації ризику чи його впливу.

Розподіл (алокція) капіталу – процес розподілу доступних фінансових ресурсів Банку (доступного внутрішнього капіталу) та інших джерел капіталу по видам ризиків, напрямку діяльності, угодам та ін.

Регулятор – Національний банк України (НБУ).

Регуляторні вимоги до капіталу – мінімальні вимоги до капіталу, необхідного для покриття значних ризиків (Н1 і Н2).

Керівники Банку, Керівництво – Голова, його заступники та члени Наглядової ради Банку, Голова, його заступники та члени Правління банку, головний бухгалтер та його заступники.

Структурний підрозділ (підрозділ) — адміністративно відокремлений організаційний елемент в структурі Банку зі встановленими для нього відношеннями підпорядкованості, що виконує на постійній основі встановлений набір взаємопов'язаних задач та функцій.

Суб'єктами системи управління ризиками Банку є:

- 1) Наглядова рада;
 - Комітет з управління ризиками Наглядової ради
 - Комітет з питань аудиту Наглядової ради
 - Комітет з питань винагород і призначень Наглядової ради
- 2) Правління Банку;
- 3) Кредитна рада та Кредитний Комітет;
- 4) Комітет з питань управління непрацюючими активами (КНПА)
- 5) Комітет з управління активами та пасивами (КУАП);
- 6) Комітет з управління операційним ризиком (КУОР);
- 7) Комітет з етики та ділової поведінки;
- 8) Департамент внутрішнього аудиту;
- 9) CRO та підрозділи ризик-менеджменту (ДРКК, ДРР, ДРММБ, ДЗР, УРЗМ, УРМК);
- 10) ССО та підрозділ контролю за дотриманням норм (комплаєнс) -УКК;
- 11) Бізнес-підрозділи, враховуючи підрозділ по роботі з непрацюючими активами (НПА, workout unit) та підрозділи підтримки (перша лінія захисту СВК).

Підрозділи по управлінню ризиками (або підрозділи Ризик-менеджменту) – Департамент ризиків корпоративних клієнтів (ДРКК), Департамент ризик-менеджменту малого бізнесу (ДРММБ), Департамент роздрібних ризиків (ДРР), Департамент загальнобанківських ризиків

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

(ДЗР), Управління по роботі із заставним майном (УРЗМ), Управління ризиками мікрокредитування (УРМК).

Підрозділ контролю за дотриманням норм (комплаєнс) (УКК) – Управління комплаєнс контролю, яке очолює головний комплаєнс-менеджер (ССО)

СУР – Система управління ризиками

СВК – Система внутрішнього контролю.

5. ПРИНЦИПИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

5.1. В основу управління ризиками покладені наступні принципи:

- **Достатність та ефективність мінімізуючих заходів.** Фінансування заходів по мінімізації ризиків, економічне стимулювання їх зменшення.
- **Зрозумілість.** Чіткість політик та механізмів управління ризиками, закріплення відповідальності та обов'язків всіх суб'єктів/учасників СУР.
- **Поінформованість про ризик.** При прийнятті рішення про проведення операції обов'язковим є аналіз потенційних ризиків, а після її здійснення – коректний облік пов'язаних ризиків та їх подальший регулярний моніторинг.
- **Незалежність функції управління ризиками.** З метою попередження конфлікту інтересів в Банку діє принцип незалежності будь-якого рішення про прийняття ризику від оцінки ризику та здійснення контролю за ним.
- **Контроль рівня ризику.** Керівництво Банку, колегіальні органи Банку на постійній основі отримують інформацію про прийняті рівні ризику та про факти порушень встановлених процедур управління ризиками, лімітами, обмеженнями.
- **Забезпечення «трьох ліній захисту».** В процесі здійснення діяльності по управлінню ризиками забезпечується залучення всіх структурних підрозділів Банку до проведення оцінки, прийняття та контролю ризиків.
- **Управління діяльністю Банку з урахуванням прийнятого ризику.** Банк здійснює контроль достатності капіталу та виконує планування капіталу, виходячи зі Стратегії розвитку Банку.
- **Обмеження рівня прийнятих ризиків.** Визначення ризик-апетиту Радою та його транслювання в систему лімітів та обмежень дозволяє забезпечити прийнятий рівень ризиків по агрегованим позиціям, прозорий розподіл загального ліміту ризику по напрямкам діяльності Банку. СУР забезпечує контроль за виконанням ризик-апетиту та лімітів Банку.
- **Вдосконалення системи управління ризиками.** Система управління ризиками Банку відповідає рівню розвитку операцій Банку, а також зовнішніх умов, нововведень в світовій практиці управління ризиками.
- **Ефективність** – забезпечення об'єктивної оцінки розміру ризиків та повноти заходів по управлінню ризиками з оптимальним використанням фінансових ресурсів, персоналу та інформаційних систем по управлінню ризиками;
- **Своєчасність** – забезпечення своєчасного (на ранній стадії) виявлення, обчислення, моніторингу, контролю, звітності та пом'якшення всіх видів ризиків на всіх організаційних рівнях;
- **Структурованість** – чіткий розподіл функцій, обов'язків та повноважень по управлінню ризиками між всіма структурними підрозділами та робітниками Банку, та їх відповідальності згідно з таким розподілом;

- **Розмежування обов'язків** (відокремлення функції контролю від здійснення операцій Банку) – уникнення ситуації, при якій одна і та ж особа здійснює операції Банку та виконує функції контролю;
- **Докладність і комплексність** – охоплення всіх видів діяльності Банку на всіх організаційних рівнях та в усіх його структурних підрозділах, оцінка взаємного впливу ризиків;
- **Пропорційність** – відповідність системи управління ризиками бізнес-моделі Банку, його системній важливості, а також рівню складності операцій, здійснюваних Банком;
- **Незалежність** – свобода від обставин, що становлять загрозу для неупередженого виконання підрозділами з управління ризиками та підрозділом контролю за дотриманням норм (комплаєнс) своїх функцій;
- **Конфіденційність** – обмеження доступу до інформації, яка повинна бути захищена від несанкціонованого ознайомлення;
- **Прозорість** – оприлюднення Банком інформації про систему управління ризиками та профілю ризику.

6. ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

Пряма стрілка – функціональне пряме підпорядкування
Пунктирна стрілка - адміністративне підпорядкування
КУОР – Комітет по управлінню операційним ризиком
КК – Кредитний Комітет
Техком – Технологічний Комітет
ТКК – Тарифно-комерційний Комітет
КУАП – Комітет з управління активами та пасивами

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

КР – Кредитна Рада

ТнК – Тендерна Комісія

Комітет по ФМ – Комітет з питань фінансового моніторингу

КпЕДП – Комітет з етики та ділової поведінки

Функціонал даних колегіальних органів описаний в окремих нормативних документах Положеннях про колегіальні органи.

КНПА - Комітет з питань управління непрацюючими активами.

ПК – Проектний Комітет

6.1. Незалежність підрозділів ризик-менеджменту та комплаєнс.

Незалежність підрозділів ризик-менеджменту та комплаєнс забезпечується зі сторони Наглядової ради шляхом:

- 1) підпорядкування підрозділу з управління ризиками CRO, CRO – НР/КУР НР Банку, підпорядкування підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс) CCO, CCO – НР/КУР НР Банку;
- 2) звітування CRO та CCO перед НР/КУР Банку;
- 3) надання CRO/підрозділу з управління ризиками, CCO/підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс) прямої та необмеженої можливості обговорення питань щодо ризиків безпосередньо з НР без необхідності (обов'язку) інформування про це членів Правління Банку;
- 4) організаційного та функціонального відокремлення CRO/підрозділу з управління ризиками та CCO/підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс) від підрозділів (керівників підрозділів) першої та третьої лінії захисту;
- 5) забезпечення достатньої чисельності працівників цих підрозділів і рівня їх кваліфікації для досягнення цілей і завдань, поставлених перед ними;
- 6) обліку в бюджеті Банку достатнього розміру фінансового забезпечення цих підрозділів. Винагорода робітників цих підрозділів не повинна залежати від результатів роботи бізнес-підрозділів, які є об'єктом контролю, та має сприяти комплектуванню цих підрозділів кваліфікованими робітниками відповідного профілю. Оцінка ефективності робітників цих підрозділів повинна ґрунтуватись на досягненні їх цілей таким чином, щоб не обмежувати їх незалежність;
- 7) гарантування доступу CRO/працівників підрозділу з управління ризиками та CCO/працівників підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс) до інформації, необхідної для їх ефективної роботи. Керівники та персонал Банку мають сприяти в наданні такої інформації;
- 8) недопущення головного ризик-менеджера/працівників підрозділу з управління ризиками та CRO/працівників підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс) до здійснення функцій контролю за тими операціями, за які вони раніше безпосередньо несли відповідальність або стосовно яких раніше ухвалювали рішення на першій лінії захисту, з метою запобігання конфлікту інтересів.

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

6.2. Право вето CRO та CCO.

Головний принцип незалежності реалізується на практиці: ризик-менеджмент повинен бути незалежним від бізнесу, має можливість висловити свою позицію, яка є обов'язковою частиною описання проекту рішення. Ризик-менеджмент повинен мати достатні повноваження, щоб відстоювати свою позицію. Важливо гарантувати, що ніяка нестандартна або велика угода не може бути проведена без схвалення 2-ї лінії захисту. Ознаки віднесення угоди до нестандартних та/або великих угод, а також порядок їх погодження підрозділами другої лінії захисту встановлюються окремим внутрішнім нормативним актом Банку.

CRO/CCO мають право вето. **Вето** (від лат. **veto** — «забороняю») — право, що означає повноваження посадової особи (CRO/CCO) в односторонньому порядку заблокувати прийняття того чи іншого рішення Правлінням/Колегіальним органом, створеним Правлінням Банку. (далі - Колегіальний орган Правління), якщо реалізація таких рішень призведе до порушення встановленого ризик- апетиту та/або затверджених лімітів ризику, а також у випадках, встановлених Наглядною радою Банку, шляхом:

- В разі якщо CRO/CCO є безпосереднім членом колегіального органу: як Член Правління/Колегіального органу Правління безпосередньо при голосуванні в процесі обговорення питань (ветування чітко фіксується в Протоколі Правління/Колегіального органу Правління не як голос «проти», а як застосування права вето) по одному конкретному питанню.
- В разі якщо CRO/CCO не є членом Правління/Колегіального органу Правління, але учасником є представник Підрозділів по управлінню ризиками (ДРКК, ДРР, ДЗР, УРЗИ, УРМК) або УКК (підпорядкований CRO/CCO): цей працівник зобов'язаний проінформувати CRO/CCO про необхідність застосувати вето. Вето застосовується у вигляді СЗ від CRO/CCO на адресу Голови Колегіального органу Правління (в копії секретар) з інформуванням про ветування конкретного рішення.
- У разі якщо CRO/CCO/представник 2-ї лінії захисту не є членом Правління/Колегіального органу Правління, секретар Правління/колегіального органу Правління зобов'язаний направляти йому порядок денний засідання Правління/колегіального органу Правління з метою визначення необхідності його присутності на засіданні. У разі прийняття участі в засіданні, право вето застосовується шляхом відображення даного рішення в протоколі колегіального органу. Якщо CRO/CCO/представник не брав участі в засіданні колегіального органу, то для ознайомлення з питанням він має право вимагати протокол засідання колегіального органу. Накладення вето на прийняті рішення (необхідність накладення якого була виявлена пізніше) може бути здійснено не пізніше 2 (двох) робочих днів з дати отримання протоколу у вигляді направлення СЗ від CRO/CCO на адресу Голови Колегіального органу Правління (в копії секретар) з інформуванням про ветування конкретного рішення.
- На період відсутності CRO/CCO з тих чи інших причин (хвороба, перебування у відпустці, відрядженні та ін.), право вето уповноважений реалізувати робітник із числа підрозділів ризик-менеджменту/УКК, призначений в якості виконуючого обов'язки CRO/CCO у відповідності з порядком, регламентованим положеннями трудового законодавства України та внутрішніми нормативними і розпорядчими документами Банку.

ВАЖЛИВО! В разі застосування права вето - CRO/CCO зобов'язаний проінформувати НР з описом обґрунтування причин застосування вето для подальшого прийняття рішень по обговорюваному/погодженому питанню. Інформування здійснюється шляхом направлення СЗ на адресу секретаря НР, який зобов'язаний невідкладно здійснити централізоване інформування членів НР.

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

7. РОЛІ ТА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ

7.1. Наглядова рада (НР) зобов'язана:

- нести повну відповідальність за створення комплексної, адекватної та ефективної системи управління ризиками, на які наражається Банк в своїй діяльності.
- визначати і контролювати дотримання корпоративних цінностей Банку, заснованих на здійсненні бізнесу на законних та етичних принципах і постійно підтримувати високу культуру управління ризиками;
- приділяти достатню кількість часу, зусиль та ресурсів для участі в управлінні ризиками Банку і контролю за комплексністю, адекватністю та ефективністю системи управління ризиками;
- створювати і підтримувати на належному рівні організаційну структуру, інформаційну систему по управлінню ризиками і внутрішній контроль, що забезпечують ефективне управління ризиками;
- забезпечувати, щоб політика винагороди в Банку відповідала та сприяла ефективному управлінню ризиками, не стимулюючи прийняття надмірного рівня ризику;
- встановлення випадків накладення заборони (вето) CRO і CCO на рішення Правління, комітетів та інших колегіальних органів Правління Банку;
- сприяти створенню регулярних і прозорих механізмів комунікації в Банку.
- забезпечувати функціонування та контроль за ефективністю системи управління ризиками;
- затверджувати внутрішньобанківські документи з питань управління ризиками і здійснювати контроль за їх впровадженням, дотриманням і своєчасним оновленням (актуалізацією);
- затверджувати перелік лімітів (обмежений) по кожному виду ризиків і процедуру ескалації порушень лімітів ризиків;
- ухвалює рішення про введення значних змін в діяльності Банку;
-
- затверджувати план відновлення діяльності (Recovery Plan) і забезпечувати виконання функцій по відновленню діяльності Банку;
- затверджувати призначення і звільнення Заступника Голови Правління з управління ризиками (CRO) і Начальника Управління комплаєнс контролю (CCO);
- затверджує фінансове забезпечення (бюджет) підрозділів з управління ризиками, контролю за дотриманням норм (комплаєнс), установлює розмір винагороди CRO, CCO та здійснює контроль за їх виконанням/дотриманням;
- визначати характер, формат і об'єми інформації про ризики, розглядати управлінську звітність про ризики і, якщо профіль ризику Банку не відповідає затвердженому ризик-апетиту, невідкладно приймає рішення про здійснення адекватних заходів для пом'якшення ризиків;
- здійснювати заходи по попередженню конфліктів інтересів у Банку, сприяти їх врегулюванню і повідомляє НБУ про конфлікти інтересів, що виникають в Банку;
- забезпечувати належний рівень документування обговорень і прийнятих рішень, які повинні містити короткий огляд розглянутих питань, наданих рекомендацій, прийнятих рішень з поіменним голосуванням та особливими думкам (при наявності).

7.2. Комітет з управління ризиками:

- надає рекомендації, консультації, пропозиції НР Банку з питань управління ризиками для прийняття нею рішень;

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

- здійснює моніторинг за дотриманням Банком встановленого сукупного рівня ризик-апетиту та рівня ризик-апетиту щодо кожного з видів ризику;
- здійснює моніторинг впровадження стратегії та політики управління ризиками;
- здійснює контроль за виконанням CRO, CCO, підрозділами з управління ризиками та контролю за дотриманням норм (комплаєнс), покладених на них функцій;
- бере участь у розробленні внутрішньобанківських документів;
- контролює стан виконання заходів щодо оперативного усунення недоліків у функціонуванні системи управління ризиками, виконання рекомендацій і зауважень підрозділу внутрішнього аудиту, зовнішніх аудиторів, Національного банку та інших контролюючих органів;
- здійснює контроль за тим, щоб ціноутворення/установлення тарифів на банківські продукти враховувало бізнес-модель Банку та стратегію управління ризиками. Якщо ціни/тарифи не покривають ризики банку, то комітет з управління ризиками розробляє заходи та подає їх на розгляд раді банку;
- подає НР Банку не рідше одного разу на квартал звіти про виконання покладених на нього функцій;
- забезпечує виконання інших функцій та повноважень з питань управління ризиками, визначених НР Банку.

7.3. Правління Банку

- забезпечує і бере участь у розробці та затверджує внутрішньобанківські документи;
- забезпечує підготовку та надання НР управлінської звітності про ризики, на які наражається Банк, що включає інформацію про нові види продуктів чи значних змінах у діяльності Банку;
- забезпечує підготовку та надання НР пропозицій щодо внесення змін в стратегію та політику управління ризиками;
- забезпечує контроль за доведенням до відома відповідних структурних підрозділів і робітників Банку інформації про зміни в стратегії та політиці управління ризиками, інших внутрішньобанківських документів по управлінню ризиками;
- розробляє заходи щодо оперативного усунення недоліків в функціонуванні системи управління ризиками, виконання рекомендацій та зауважень за результатами оцінки ризиків, перевірок підрозділу внутрішнього аудиту, зовнішніх аудиторів і наглядових органів;
- затверджує значення лімітів щодо кожного виду ризиків згідно визначеним НР переліком лімітів (обмежень).

7.3.1. Правління забезпечує виконання задач, рішень НР по впровадженню системи управління ризиками, включаючи стратегію і політику управління ризиками, культуру управління ризиками, процедури, методи та інші заходи по ефективному управлінню ризиками. Правління визнає та виконує вимоги по незалежному виконанню обов'язків Підрозділами Ризик-менеджменту та УКК і не втручається у виконання ними своїх обов'язків.

7.4. Підрозділи Ризик-менеджменту (ДРКК, ДРР, ДРММБ, ДЗР, УРЗМ, УРМК)

- забезпечують своєчасне виявлення, обчислення, моніторинг, контроль, пом'якшення і звітування по суттєвим ризикам;
- бере участь у розробленні стратегії управління проблемними активами й оперативного плану та здійснює моніторинг за їх реалізацією;
- забезпечує моніторинг та попередження порушень показників ризик-апетиту і лімітів ризику, контролює наближення показників ризиків (основних ризик-індикаторів) до

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

встановлених значень ризик-апетиту і лімітів ризику, та ініціює вжиття заходів для попередження їх порушень;

- готує звіти щодо ризиків;
- здійснює постійний аналіз ризиків, яким піддається Банк під час своєї діяльності, з метою підготовки пропозицій по прийняттю своєчасних і адекватних управлінських рішень щодо пом'якшення ризиків;
- здійснює контроль за оцінкою майна, а саме:
 - здійснення контролю за заміною (ротацією) оцінювача після двох послідовних оцінок ним одного і того самого майна;
 - здійснення на регулярній основі верифікації вартості майна;
 - здійснення бек-тестування вартості майна.
- розробляє та підтримує в актуальному стані методики, інструменти та моделі, що використовуються Банком для аналізу впливу різних факторів ризику на фінансовий стан, капітал і ліквідність Банку;
- здійснює оцінку кредитного ризику;
- здійснює стрес-тестування;
- розраховує профіль ризику Банку;
- готує висновки відносно ризиків, притаманних новим продуктам і значним змінам в діяльності Банку, до моменту їх впровадження для прийняття управлінських рішень;
- готує висновки відносно ризиків, притаманних як новим кредитам, так і змінам по діючим кредитам, для прийняття управлінських рішень про надання нових кредитів або внесення змін в діючі кредитні договори;
- розробляє, впроваджує та здійснює моніторинг системи раннього реагування;
- готує висновки для прийняття управлінських рішень щодо врегулювання заборгованості боржників/контрагентів
- приймає участь і розробляє внутрішньобанківські документи.

Заступник Голови Правління з управління ризиками (CRO) несе відповідальність за діяльність Підрозділів Ризик-менеджменту, має право бути присутнім на засіданнях Правління Банку, комітетів та інших колегіальних органів, створених Правлінням, та накладати заборону (вето) на рішення цих органів, якщо реалізація таких рішень призведе до порушень встановленого ризик-апетиту та/або затверджених лімітів ризику (призведе до погіршення ризик профілю Банку), а також в інших випадках, встановлених НР або КУР, і негайно інформує НР про такі рішення. Заступник Голови Правління з управління ризиками (CRO) виконує такі функції:

- 1) подає звіти щодо ризиків Наглядовій раді, Правлінню;
- 2) інформує Наглядову раду, Правління про надмірні ризики, на які може наражатись банк;
- 3) забезпечує координацію роботи з питань управління ризиками між структурними підрозділами Банку та щодо побудови ефективної СВК;
- 4) надає пропозиції Наглядовій раді, Правлінню щодо необхідних заходів для пом'якшення впливу ризиків (у розрізі кожного виду) на фінансовий стан, капітал та ліквідність банку, уключаючи ініціювання встановлення лімітів ризиків та/або перегляду їх значень;
- 5) розробляє, бере участь у розробленні внутрішньобанківських документів щодо управління ризиками.

7.5. Управління комплаєнс контролю

- забезпечує організацію контролю за дотриманням Банком норм законодавства, внутрішньобанківських документів і відповідних стандартів професійних об'єднань, дія яких поширюється на Банк;

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

- забезпечує моніторинг змін в законодавстві і відповідних стандартах професійних об'єднань, дія яких поширюється на Банк, і здійснює оцінювання впливу таких змін на процеси і процедури, впроваджені у Банку, фіксацію фактів повідомлення і термінів імплементації таких змін в процеси і документи Банку згідно з визначеним власником процесу/документу термін у рамках вимог чинного законодавства України; забезпечує контроль за своєчасним і належним внесенням відповідних змін до внутрішньобанківських документів, а також узгодження внутрішніх нормативних і розпорядливих документів Банку з точки зору комплаєнс-ризиків;
- забезпечує контроль за комплаєнс-ризиком, що виникає у взаємовідносинах банку з клієнтами та контрагентами, з метою запобігання участі та/або використання банку в незаконних операціях;
- забезпечує організацію контролю за дотриманням Банком норм відносно своєчасності і достовірності фінансової і статистичної звітності;
- забезпечує контроль за дотриманням банком норм щодо визначення переліку пов'язаних з банком осіб для забезпечення цілісності та повноти процесу ідентифікації пов'язаних з банком осіб і контролю за операціями з ними;
- забезпечує організацію контролю за захистом персональних даних згідно із законодавством України;
- забезпечує організацію контролю за відповідністю процесів по управлінню проблемними активами законодавству України і внутрішньобанківським документам;
- здійснює контроль за відповідністю системи компенсацій і відшкодувань, яка впроваджена у Банку, а також процедур притягнення до дисциплінарної відповідальності робітників Банку, вимогам чинного законодавства;
- обробляє повідомлення про порушення/неприйнятну поведінку, які надходять через лінію довіри СКМ (механізм повідомлення про неприйнятну поведінку);
- забезпечує управління комплаєнс-ризиками, пов'язаними з конфліктом інтересів, які можуть виникати на усіх рівнях організаційної структури Банку, прозорість реалізації процесів Банку, в т.ч. контроль процедур обов'язкового декларування зовнішньої діяльності персоналу, вручення і отримання подарунків і запрошень, розгляд звернень відносно ситуацій спільної роботи родичів і у разі виявлення будь-якого факту, який свідчить про наявність конфлікту інтересів у банку, інформує інформує ССО;
- здійснює на регулярній основі контроль за відсутністю конфлікту інтересів між керівниками банку та суб'єктом оціночної діяльності;
- забезпечує контроль дотримання вимог при роботі з чутливою інформацією;
- здійснює ведення бази подій (інцидентів) комплаєнс-ризиків в загальній базі подій операційного і комплаєнс-ризиків;
- надає роз'яснення, консультації керівникам банку на їх запити з питань контролю за дотриманням банком законодавства України та відповідних стандартів професійних об'єднань, дія яких поширюється на банк;
- забезпечує проведення навчання і обізнаності робітників Банку відносно дотримання норм законодавства, відповідних стандартів професійних об'єднань, дія яких поширюється на Банк, культури управління ризиками, враховуючи кодекс поведінки (етики);
- забезпечує функціонування системи управління ризиками шляхом здійснення своєчасного виявлення, виміру, моніторингу, контролю, звітності і надання рекомендацій відносно пом'якшення комплаєнс-ризиків;
- вживає усі можливі заходи з метою відвертання ухвалення рішень, які піддають Банк значному комплаєнс-ризиків, і здійснює належне інформування керівників Банку;

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

- готує висновки відносно комплаєнс-ризиків, властивого новим продуктам і значним змінам в діяльності банку, до моменту їх впровадження для ухвалення своєчасних і адекватних управлінських рішень;
- готує висновки відносно комплаєнс-ризиків для ухвалення кредитних рішень по кредитах, пов'язаних з Банком осіб (за винятком кредитів фізичних осіб, відносно яких ухвалення рішень здійснюється автоматизованою системою враховуючи, що системою при ухваленні рішення застосовуються стандартні цінові параметри продукту і відсутній конфлікт інтересів);
- готує звіти щодо комплаєнс-ризиків; ;
- обчислює профіль комплаєнс-ризиків;
- розробляє та бере участь в розробці внутрішньобанківських документів, які регламентують питання управління ризиками, і контролює їх дотримання;
- бере участь в розслідуванні подій внутрішнього і зовнішнього шахрайства.

Начальник Управління комплаєнс-контролю (ССО) виконує такі функції:

- 1) подає звіти щодо комплаєнс-ризиків раді банку, комітету з управління ризиками та правлінню банку;
- 2) забезпечує координацію роботи з питань управління комплаєнс-ризиком між структурними підрозділами банку;
- 3) інформує раду банку, комітет з управління ризиками, правління банку про надмірні ризики, на які може наражатися банк;
- 4) повідомляє Національний банк про підтверджені факти неприйнятної поведінки в банку / порушення в діяльності банку та конфлікти інтересів, що виникли в банку, якщо радою банку не були застосовані заходи, що забезпечили їх усунення.

(ССО) несе відповідальність за діяльність управління комплаєнс-контролю, має право бути присутнім на засіданнях Правління Банку, комітетів та інших колегіальних органів, створених Правлінням, і накладати заборону (вето) на рішення цих органів, якщо реалізація таких рішень призведе до порушення вимог законодавства, відповідних стандартів професійних об'єднань, дія яких поширюється на Банк, конфлікту інтересів, а також в інших випадках, встановлених НР, і негайно інформує НР про такі рішення.

Начальник Управління комплаєнс-контролю (ССО) виконує такі функції:

- 1) подає звіти щодо комплаєнс-ризиків раді банку, комітету з управління ризиками та правлінню банку;
- 2) забезпечує координацію роботи з питань управління комплаєнс-ризиком між структурними підрозділами банку;
- 3) інформує раду банку, комітет з управління ризиками, правління банку про надмірні ризики, на які може наражатися банк;
- 4) повідомляє Національний банк про підтверджені факти неприйнятної поведінки в банку/порушення в діяльності банку та конфлікти інтересів, що виникли в банку, якщо радою банку не були застосовані заходи, що забезпечили їх усунення.

(ССО) виконує такі функції:

- 1) подає звіти щодо комплаєнс-ризиків раді банку, комітету з управління ризиками та правлінню банку;
- 2) забезпечує координацію роботи з питань управління комплаєнс-ризиком між структурними підрозділами банку;
- 3) інформує раду банку, комітет з управління ризиками, правління банку про надмірні ризики, на які може наражатися банк;

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

4) повідомляє Національний банк про підтверджені факти неприйнятної поведінки в банку / порушення в діяльності банку та конфлікти інтересів, що виникли в банку, якщо радою банку не були застосовані заходи, що забезпечили їх усунення.

5) забезпечує розроблення, бере участь у розробленні внутрішньобанківських документів, які регламентують питання управління ризиками.

8. ОСНОВНА ЧАСТИНА

8.1. Стратегічні цілі управління ризиками:

- Забезпечення захисту інтересів акціонерів і клієнтів (у тому числі вкладників) Банку ;
- Підтримка всіх напрямків Бізнесу Банка та інших підрозділів Банку в досягненні поставлених перед ними цілей та завдань шляхом:
 - ✓ мінімізації волатильності доходів (в т.ч. від реалізації кредитних ризиків);
 - ✓ підвищення диверсифікації портфелів активів і зобов'язань;
 - ✓ контролю відповідності профілю ризику банку, затвердженому НР, рівню ризик-апетиту
 - ✓ створення та дотримання високої культури управління ризиками
 - ✓ мінімізації втрат від подій операційного ризику;
 - ✓ забезпечення виконання вимог законодавства України і внутрішніх нормативних та розпорядчих документів;
 - ✓ недопущення конфлікту інтересів.

8.2. Стратегія управління ризиками Банку спрямована/націлена на виконання принципу стабільного рівня повернення на капітал від діяльності АТ «ПУМБ» з допомогою забезпечення оптимального співвідношення між виконавцем основних завдань бізнес-плану, прибутковістю основних напрямків діяльності Банку і рівнем прийнятих на себе ризиків.

8.3. Банк реалізує стратегію як превентивного, так і подальшого впливу на ризики, використовуючи весь спектр наявних інструментів зниження ризику, як на портфельному рівні, так і на рівні окремих угод/процесів. Особлива увага при цьому приділяється вдосконаленню системи управління ризиками, достатності капіталу та ліквідності як механізму управління ризиками (СУР) і потенційним джерелам покриття збитків.

8.4. ОСНОВНІ ВИДИ РИЗИКІВ БАНКУ

8.4.1. Банк виділяє такі **істотні види ризиків** і щорічно проводить їх самооцінку:

- 1) кредитний ризик;
- 2) ризик ліквідності;
- 3) процентний ризик банківської книги;
- 4) ринковий ризик (а саме валютний та ціновий ризик);
- 5) операційний ризик;
- 6) комплаєнс-ризик (в тому числі ризик відмивання коштів/фінансування тероризму - ризик ВК/ФТ банку).

8.4.2. Підхід до виявлення істотних видів ризиків заснований на:

- Щорічному визначенні загальної сукупності ризиків, істотних для Банку (1-й етап Самооцінки).
- Експертній оцінці за трибальною шкалою (1 - низький, 2 - середній, 3 - високий)
- Ранжуванні ризиків (ТОР-5 по кожному виду ризику визначається найбільшою сумою отриманих від експертів балів)

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

- Щорічному затвердженні Наглядовою радою Плану заходів по мінімізації ТОП-банківських ризиків.

8.4.3. Під даними видами ризиків розуміють (визначення):

- **Кредитний ризик** – вірогідність виникнення збитків або додаткових втрат, чи недоотримання запланованих доходів внаслідок невиконання боржником/контрагентом взятих на себе зобов'язань згідно умов договору. Кредитний ризик виникає за всіма активними банківськими операціями, за винятком боргових цінних паперів та інших фінансових інструментів у торговій книзі банку.
- **Ризик ліквідності** – вірогідність виникнення збитків або додаткових втрат, чи недоотримання запланованих доходів внаслідок неспроможності банку забезпечити фінансування росту активів та/або виконання своїх зобов'язань в належні строки.
- **Процентний ризик банківської книги** – вірогідність виникнення збитків або додаткових втрат, чи недоотримання запланованих доходів внаслідок впливу несприятливих змін процентних ставок на банківську книгу. Процентний ризик банківської книги впливає на економічну вартість капіталу банку і чистий процентний дохід банку.
- **Ринкові ризики, істотними з яких є:**
- Ціновий ризик - процентний ризик торгової книги банку. Вірогідність втрат від продажу портфеля ОВДП при реалізації несприятливого сценарію розвитку бізнесу.
- Ризик дефолту емітента ОВДП. Ризик збільшення вірогідності дефолту емітента ОВДП.
- Валютний ризик - вірогідність виникнення збитків або додаткових втрат, або недоотримання запланованих доходів внаслідок несприятливих змін курсів іноземних валют
- **Операційний ризик** - вірогідність виникнення збитків або додаткових втрат, чи недоотримання запланованих доходів внаслідок недоліків або помилок в організації внутрішніх процесів, навмисних чи ненавмисних дій робітників банку чи інших осіб, збоїв у роботі інформаційних систем банку або внаслідок впливу зовнішніх факторів. Операційний ризик включає юридичний ризик, але при цьому повинен виключати ризик репутації та стратегічний ризик. **Юридичний ризик** - імовірність виникнення збитків або додаткових втрат, або недоотримання запланованих доходів унаслідок неочікуваного застосування норм законодавства через можливість їх неоднозначного тлумачення або унаслідок визнання недійсними умов договору у зв'язку з їх невідповідністю вимогам законодавства України..
- **Інформаційний ризик** - інформаційний ризик – імовірність виникнення збитків або додаткових втрат, або недоотримання запланованих доходів унаслідок виникнення зовнішніх або внутрішніх подій, зміни бізнес-середовища та/або інформаційних технологій чи неадекватних або помилкових внутрішніх процесів щодо: функціонування інформаційних систем та інших інформаційних ресурсів банку та управління ними (ризик інформаційно-комунікаційних технологій); збереження конфіденційності, цілісності та доступності інформації банку (ризик інформаційної безпеки).
- **Компласнс-ризик** – вірогідність виникнення збитків/санкцій, додаткових втрат чи недоотримання запланованих доходів, або втрати репутації внаслідок невиконання банком вимог законодавства, нормативно-правових актів, ринкових стандартів, правил добросовісної конкуренції, правил корпоративної етики, виникнення конфлікту інтересів, а також внутрішньобанківських документів банку.

8.4.4. Для кожного блоку істотних ризиків підрозділи другої лінії захисту розробляють окремі Політики по управлінню ризиками за напрямками, які переглядаються не рідше 1 разу на рік:

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

- Політика управління кредитним ризиком корпоративних клієнтів як складова Кредитної політики АТ ПУМБ у корпоративному бізнесі (відповідальний за розробку - ДРКК)
- Політика управління кредитним ризиком в малому бізнесі (відповідальний за розробку - ДРММБ)
- Політика управління кредитним ризиком роздрібних клієнтів (відповідальний за розробку - ДРР)
- Політика управління кредитним ризиком фінансових інститутів (банків) (відповідальний за розробку – ДЗР)
- Політика управління ризиком ліквідності (відповідальний за розробку - ДЗР)
- Політика управління процентним ризиком банківської книги (відповідальний за розробку - ДЗР)
- Політика управління ринковим ризиком (відповідальний за розробку - ДЗР)
- Політика управління операційним ризиком (відповідальний за розробку - ДЗР)
- Політика управління комплаєнс ризиком (відповідальний за розробку - УКК)

8.4.5. Всі Політики по управлінню ризиками за напрямками повинні включати:

- Ціль, задачі та принципи управління певною категорією ризиків;
- Організаційну структуру процесу управління ризиком з урахуванням трьох ліній захисту;
- Види ризиків, які входять в дану категорію ризиків;
- Підходи по виявленню, обчисленню, моніторингу, контролю, звітності з метою мінімізації ризиків;
- Критерії визначення істотних видів ризиків;
- Політику страхування/передачі ризику (якщо стратегія управління ризиком має такий підхід);
- Ризик-ліміти для даної категорії ризиків;
- Ризик-апетит для даної категорії ризиків (без детальної методики розрахунків, яка описується в окремому нормативному документі);
- Підходи до стрес-тестування ризиків (без деталізації методики);
- Перелік, періодичність, строки подачі та формат (інформаційне наповнення) форм управлінської звітності по даній категорії ризику.

8.4.6. Політика по управлінню комплаєнс ризиком повинна містити:

- Ціль, задачі та принципи управління комплаєнс ризиком;
- Організаційну структуру процесу управління комплаєнс ризиком з урахуванням розподілу функціоналу учасників процесу, їх повноважень, відповідальності та порядку взаємодії;
- Підходи по виявленню, обчисленню, моніторингу, контролю, звітності та зменшенню комплаєнс ризику;
- Перелік, формат форм управлінської звітності відносно комплаєнс ризику, порядок періодичність і строки її надання суб'єктам системи управління ризиками.

8.5. Загальний процес ескалації подій кредитного/ринкового/операційного ризику та ризику ліквідності, які вимагають негайного інформування Наглядової ради Банку

8.5.1. Підрозділи по управлінню ризиками (ДРКК, ДРР, ДРММБ, ДЗР, УРМК, УРЗМ) здійснюють контроль лімітів ризику і не пізніше наступного робочого дня після виявлення порушення ліміту ризику інформують за допомогою корпоративної електронної пошти:

- Наглядову раду

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

- Правління Банку і його профільні комітети (Кредитні ризики – КР/КК, ринкові ризики – КУАП, операційні ризики – КУОР).

Тема листа: «Перевищення ліміту «категорія ризику» - назва ліміту на ХХ.ХХ.20ХХ.

Зміст листа:

1. Факт перевищення ліміту
2. Дата перевищення ліміту
3. Причина перевищення ліміту
4. Рекомендація по реагуванню на перевищення ліміту (план заходів для ліквідації порушень ліміту).

Відправник: Заступник Голови Правління з управління ризиками (CRO) або окремо назначена посадова особа.

8.5.2. Наглядова рада може делегувати колегіальним органам Банку повноваження щодо погодження операцій, які призводять до збільшення лімітів ризику (авторизовані перевищення). Детальні процедури контролю дотримання делегованих повноважень описуються в Політиках по управлінню ризиками по напрямкам. Дана процедура контролю повинна регламентувати:

- Види ризиків, по яким дозволено авторизовані перевищення лімітів;
- Максимальний об'єм авторизованого перевищення;
- Вимоги до документування рішення перевищення ліміту;
- Порядок інформування Наглядової ради по прийнятим рішенням авторизованого перевищення лімітів за квартал (регулярна звітність).

8.5.3. Підрозділи ризик-менеджменту накопичують інформацію про всі авторизовані перевищення лімітів (і дати прийняття рішень колегіальними органами в рамках делегованих повноважень) і всі неавторизовані перевищення лімітів.

8.5.4. Наглядова рада проводить позачерговий перегляд значень лімітів, якщо порушення лімітів (авторизовані та неавторизовані) стали частими (раз в тиждень) або постійними (раз в день).

8.5.5. Рішення Наглядової ради в результаті такого перегляду:

- Переглянути існуючі значення лімітів (підвищити ліміт)
- Переглянути повноваження по об'єму авторизованого перевищення ліміту для колегіального органу Банку (якщо причина перевищення об'єктивна)
- Залишити значення ліміту без змін і затвердити план заходів щодо попередження перевищення ліміту в майбутньому (строки та відповідальні за усунення причин порушень лімітів ризику).

8.6. Загальний процес ескалації подій комплаєнс ризику, які вимагають негайного інформування Наглядової ради Банку:

8.6.1. Підрозділ контролю за дотриманням норм (комплаєнс) (УКК) забезпечує моніторинг фактів, що свідчать про реалізацію подій комплаєнс ризику в Банку.

У разі виникнення істотних подій комплаєнс-ризиків (які приводять/можуть привести до високого рівня КР), Керівник підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс) (ССО) засобами корпоративної електронної пошти інформує Голову комітету з управління ризиками Наглядової ради не пізніше наступного робочого дня після виявлення такої події.

8.7. Загальний процес затвердження НР ризик-апетиту на наступний рік:

8.7.1. На початку року відповідальні підрозділи Ризик-менеджменту - (ДРКК, ДРММБ, ДРР, ДЗР) визначають показники ризик-апетиту у вигляді переліку ключових ризик-індикаторів по різним типам ризиків (кредитний ризик, процентний ризик банківської книги, ринковий ризик,

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

ризик ліквідності, операційний ризик), пропонувані до моніторингу в поточному році та надають в ДЗР для консолідації.

8.7.2. УКК розраховує профіль комплаєнс ризику, формує мінімальний перелік кількісних і якісних показників ризик-апетиту по кожному із видів, контрольованих комплаєнс ризиків.

8.7.3. Робітник підрозділу Ризик-менеджменту, назначений CRO формує консолідований файл-звіт «Risk-appetite dashboard_TARGET» і УКК формує файл-звіт по комплаєнс ризикам та виносить дані показники з граничними значеннями на розгляд Правління і затвердження Наглядової ради.

8.7.4. Прийняте Наглядовою радою рішення про встановлення показників ризик-апетиту і їх граничних значень на поточний рік приймаються на контроль їх виконання відповідними колегіальними органами (КР/КУАП/КУОР) і підрозділами Банку.

8.7.5. Кожний показник ризик-апетиту (із переліку ключових ризик-індикаторів) на дату підготовки звіту має свою величину, яка співвідноситься з граничними значеннями показника:

- «Зелена зона»
- «Жовта зона»
- «Помаранчева зона»
- «Червона зона»

8.7.6. Підрозділи 2-ї лінії захисту СВК (ДРКК, ДРММБ ДРР, ДЗР, УРЗИ, УКК) проводять розрахунок показників ризик-апетиту (у відповідності з переліком затверджених НР ризик-індикаторів) по результатам квартального моніторингу поточного рівня ризику Банку для порівняння факту і встановленого розміру ризику на початок року (зіставлення поточних значень основних ризик індикаторів, зі встановленими значеннями ризик апетиту).

8.7.7. Щоквартально консолідований файл-звіт «Risk-appetite dashboard» і звіт показників ризик-апетиту по комплаєнс ризикам подається на розгляд Правлінню Банку та Наглядовій раді.

ВАЖЛИВО! Даний звіт містить фактичні показники ризик-апетитів по напрямкам істотних ризиків розрахованими на звітну дату порівняно зі встановленими цільовими граничними показниками цих ризиків на початок року.

8.7.8. Прийняті керівництвом рішення по результатам розгляду звітів про ризик-апетит Банку фіксуються в протоколах засідань відповідних колегіальних органів (Правління/Наглядової ради).

9. КРЕДИТНИЙ РИЗИК

9.1. Кредитний ризик – невизначеність фінального результату Банку, внаслідок можливих втрат, обумовлених здатністю боржників Банку (фізичних і юридичних, в тому числі банків) погашати в обумовлені кредитними договорами про проведення кредитних операцій терміни основну суму заборгованості та нараховані відсотки.

9.2. Кредитний ризик є домінуючим елементом ієрархічної системи банківських ризиків в ПУМБ і невід'ємною складовою сукупного банківського ризику. Кредитний ризик відноситься до істотних видів ризику (згідно п.11 Розділу 2 Постанови НБУ №64)

9.3. Організаційна структура управління кредитним ризиком:

1-ша лінія захисту: Бізнес-лінії Банку і Вертикаль з управління проблемними активами, підрозділи підтримки кредитної діяльності банку,

2-га лінія захисту: Департамент ризиків корпоративних клієнтів, Департамент ризик-менеджменту малого бізнесу, Департамент роздрібних ризиків, ДЗР (в частині ризиків фінансових інститутів-банків), Управління по роботі із заставним майном, Управління ризиками мікро-кредитування, Управління комплаєнс-контролю, Управління комплаєнс-контролю

3-тя лінія захисту: Департамент внутрішнього аудиту

9.4. Управління кредитним ризиком здійснюється з допомогою аналізу на рівні сукупного кредитного портфелю (із розбивкою за видами позичальників), окремого позичальника, продукта,

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

операцій, сегменту кредитування. Таке управління проводиться системно і комплексно у взаємозв'язку з іншими видами ризиків (ринкові ризики, ризики ліквідності, процентний ризик банківської книги, операційний ризик, компласнс ризик).

9.5. Процес управління кредитним ризиком Банку реалізує наступні принципи:

- цілісність (розгляд елементів кредитного ризику як сукупної цілісної системи);
- відкритість (взаємозв'язок з іншими видами ризиків);
- структурованість (процес має чітку структуру, основним критерієм якої являється єдність чітких взаємодій між її елементами, а також законів даних взаємозв'язків);
- ефективність (забезпечення стратегічного співвідношення ризик/дохід);
- регламентованість (всі процеси управління кредитним ризиком, повинні бути регламентовані);
- узгодженість (стратегія управління кредитним ризиком погоджується із загальнобанківською стратегією розвитку бізнесу);
- інформованість (процес управління кредитним ризиком супроводжується наявністю об'єктивної, достовірної та актуальної інформації, відповідними звітами).

9.6. Система управління кредитним ризиком - процес, що послідовно проходить наступні етапи:

- ідентифікація ризику;
- оцінка наслідків настання ризику;
- управління ризиком (вибір рішень щодо управлінського впливу для пом'якшення кредитного ризику або уникнення ризику);
- контроль (моніторинг і облік, звітність, відповідальність)

9.7. Ідентифікація

9.7.1. Ідентифікація кредитного ризику є базовим етапом в процесі управління системою кредитних ризиків. Під ідентифікацією кредитного ризику мається на увазі його виявлення, прогнозування можливостей і особливостей реалізації, зміна ризику в часі, ступінь взаємозв'язку з іншими ризиками, фіксація факторів, що впливають на ідентифікований кредитний ризик. На даному етапі визначається ступінь відповідності ризикової позиції з її запланованими характеристиками..

9.7.2. Головна мета ідентифікації — створення умов для третього етапу управління кредитним ризиком, на якому здійснюється безпосередній вибір рішень про керуючі дії.

9.8. Оцінка

9.8.1. Оцінці підлягають кредитні ризики, виявлені на етапі ідентифікації, в розрізі наступних часових категорій:

- Дані минулих періодів. Проводиться збір статистичних даних, що дозволяє зробити оцінку наслідків настання кредитних ризиків і зробити висновки про статистичний характер подій, пов'язаних з проявами даних ризиків.
- Теперішній момент. Проводиться збір інформації, що дозволяє зробити коригування оцінок, побудованих на основі історичних даних, з метою їх використання в теперішньому часі, оскільки така інформація дає можливість врахувати тимчасові зміни в операційному середовищі банку.
- Прогнозування майбутніх позицій. Проводиться збір даних, необхідних для прогнозування, а також інформації, що дозволяє врахувати майбутні зміни, що впливають на характеристики операційного середовища.

9.8.2. У Банку виділяють такі фактори кредитного ризику:

- 1) Фактори індивідуальних кредитних ризиків.
- 2) Фактори сукупного кредитного ризику.

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

9.8.3. Цей поділ обумовлено можливістю здійснення аналізу кредитного ризику як на рівні конкретного позичальника, так і на рівні певного кредитного портфеля в цілому.

Фактори, що впливають на величину кредитного ризику

Індивідуальний ризик	Сукупний ризик
Нестабільність економічної ситуації	
Зміна фінансового стану позичальника	Зміна грошово-кредитної політики НБУ (вимоги до резервування)
Кредитна історія позичальника	Зміна кредитної політики Банку
Зміна якості забезпечення позики	Макроекономічний фактор
Якість управління підприємством-позичальником	
Зміна умов кредитного договору	
Дефолти основних постачальників/покупців	

9.9. Управління ризиком

9.9.1. Основними цілями управління кредитним ризиком є:

- Попередження ризику – досягається шляхом ліквідації передумов виникнення кредитного ризику.
- Підтримка ризику на певному рівні.
- Мінімізація ризику.

Метод	Характер впливу на ризик	Зміст
Попередження ризику	Непрямий вплив	Відбір та оцінка кредитних спеціалістів Оптимізація кредитного процесу Розвиток персоналу Вивчення потенційного клієнта Постійний моніторинг клієнта
Оцінка і обчислення ризику	Непрямий вплив	Оцінка кредитоспроможності позичальника Оцінка якості кредитного портфеля банку Вимірювання кредитного ризику Прогнозування кредитного ризик-тренду
Уникнення кредитного ризику	Прямий вплив	Відмова від кредитування ненадійного клієнта
Мінімізація ризику	Прямий вплив	Диверсифікація кредитів Резервування коштів Структурування кредитів
Страховання ризику	Непрямий вплив	Перерозподіл обов'язків відшкодування кредитних втрат на страхову організацію

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

Стримування ризику	Непрямий вплив	Створення структурних підрозділів по роботі з проблемними кредитами Призупинення кредитної діяльності у високо ризикованих галузях Пошук нових секторів кредитного ринку і розробка нових кредитних продуктів

9.10. Для класифікації кредитних операцій за рівнем ризику, Банк використовує внутрішню систему оцінки кредитного ризику. Зокрема, Банк використовує експертні рейтингові моделі (внутрішні рейтингові оцінки). Рейтинг встановлюється в залежності від фінансової стійкості позичальника та висловлює експертну оцінку відносної ймовірності його дефолту, відповідно до розроблених в Банку методик. Для стандартизованих кредитних продуктів Банк використовує автоматизовані інструменти оцінки - скорингові моделі.

9.11. Банк використовує внутрішню систему оцінки кредитного ризику і порівнює результати своєї оцінки з величиною кредитного ризику, розрахованого згідно вимоги Положення №351 та аналізує причини відхилень

9.12. Оцінка кредитного ризику позичальників здійснюється відповідно до внутрішніх нормативних документів. З метою зниження ризиків фінансування клієнтів з негативною репутацією, Банком впроваджена система верифікації даних по клієнтах.

9.13. За підсумками ідентифікації та оцінки кредитного ризику приймається рішення в частині управління кредитним ризиком. У ПУМБ виділяють наступні стратегії управління кредитним ризиком:

- Стратегія уникнення застосовується в тому випадку, якщо вартість реалізації ризикової події перевищує оціночну вартість об'єкта, схильного до впливу ризику, при відсутності критичної необхідності в даному об'єкті.
- Стратегія прийняття і ігнорування застосовується в разі, якщо витрати на управління ризиковою позицією перевищують вартість реалізації ризикової події, і уникнення є неможливим.
- Стратегія прийняття і управління використовується при відсутності можливості застосування стратегій, наведених вище, шляхом використання спеціального інструментарію з управління банківськими ризиками.

9.14. Банк приймає одне із 3 рішень:

- Відмова від видачі (уникнення);
- Прийняття і управління (видача кредиту);
- Прийняття з умовами мінімізації (встановлення додаткових вимог до позичальника, кредиту, застави, часткове задоволення запитуваних параметрів кредиту).

9.15. Контроль

9.15.1. Процес управління кредитним ризиком триває і після прийняття рішення про проведення кредитної операції до повного погашення всіх зобов'язань клієнта-боржника перед Банком.

9.15.2. Рівень кредитного ризику до змін здійснюється за допомогою моніторингу показників ризику (якість обслуговування боргу, фінансовий стан позичальника, виконання умов кредитного договору, стан застави і т.п.), їх динаміки для своєчасного управлінського реагування в разі раптових відхилень значень ризикової позиції від запланованих/бюджетних величин.

9.15.3. Для зниження рівня проблемних кредитів, контролю обсягів і динаміки прострочених зобов'язань, в Банку побудовані аплікаційні скорингові моделі для продуктів роздрібного бізнесу та поведінкова скорингова модель для збору заборгованості фізичних осіб.

9.15.4. Автоматизовано процес:

- Прийняття рішення

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

- Взаємодія з трьома Бюро кредитних історій: (ТОВ «Українське бюро кредитних історій» (УБКИ), ПрАТ «Міжнародне бюро кредитних історій» (МБКИ), ПАТ «Перше всеукраїнське бюро кредитних історій» (ПВБКИ).

9.16. Функцію поточного управління кредитним ризиком, як зазначено вище, здійснює бізнес-лінія Банку як суб'єкт СУР, який ініціює кредитну операцію, підтримує зв'язок з клієнтом від імені Банку впродовж всього терміну дії кредитної угоди, забезпечує своєчасне погашення боргу клієнтом. Підрозділи ризик-менеджменту здійснюють контроль за діяльністю підрозділів бізнес-лінії в рамках покладених на них функцій в якості другої лінії захисту Банку при кредитуванні. Такий підхід дозволяє оперативно відстежувати і реагувати на зміни у розмірі кредитного ризику як на портфельній, так і індивідуальній основі. Органом, відповідальним за оперативний моніторинг дотримання норм кредитної політики Банку є Кредитний Комітет та Кредитна Рада банку.

9.17. Система звітності для контролю рівня кредитного ризику, в тому числі включає в себе інформацію про дотримання встановлених лімітів кредитного ризику, виявлені факти перевищення лімітів (з урахуванням попереднього аналізу таких перевищень), з урахуванням відповідних повноважень Кредитним органом Банку.

9.18. Стратегічний контроль над дотриманням Банком вимог з управління кредитним ризиком здійснюється Наглядовою радою шляхом щоквартального аналізу спеціалізованої звітності, яка включає в себе звіт про якість кредитного портфеля, інформацію про факти перевищення лімітів (в т.ч. авторизованих перевищеннях).

10. РИЗИК ЛІКВІДНОСТІ

10.1. Ризик ліквідності - вірогідність виникнення збитків або додаткових втрат, недоотримання запланованих доходів внаслідок неспроможності банку забезпечувати фінансування зростання активів і/або виконання своїх зобов'язань в належні терміни.

10.2. Головна мета управління ризиком ліквідності Банку - забезпечити достатній рівень ліквідності балансу в звичайних і стресових ситуаціях для виконання показників, визначених в стратегії і бюджеті банку.

10.3. Організаційна структура процесу управління ризиків ліквідності складається з 3-х ліній захисту:

- 1-а лінія. Бізнес-підрозділи банку.
- 2-а лінія захисту. Підрозділ ризик-менеджменту і комплаєнс.
- 3-а лінія захисту. Департамент внутрішнього аудиту.

10.4 У банку розроблений окремий документ - політика по управлінню ризиком ліквідності в якому визначені:

- 1) цілі, завдання і принципи управління ризиком ліквідності;
- 2) організаційна структура процесу управління ризиком ліквідності з урахуванням розподілу функціонала учасників процесу, їх повноваження, відповідальність і порядок взаємодії;
- 3) перелік лімітів для контролю за ризиком ліквідності і порядок їх встановлення;
- 4) підходи до виявлення, виміру, моніторингу, контролю, звітності і пом'якшення ризику ліквідності;
- 5) процедур визначення, твердження і перегляду припущень, використовуваних для виміру ризику ліквідності;
- 6) принципів диверсифікації активів і джерел фінансування з точки зору їх впливу на ризик ліквідності;
- 7) підходів по проведенню стрес-тестування ризику ліквідності;
- 8) перелік і формат (інформаційне наповнення) форм управлінської звітності по ризику ліквідності, порядок і періодичність/терміни їх надання суб'єктам системи управління ризиками.

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

11. ПРОЦЕНТНИЙ РИЗИК БАНКІВСЬКОЇ КНИГИ

11.1 Процентний ризик банківської книги - вірогідність виникнення збитків або додаткових втрат, недоотримання запланованих доходів внаслідок впливу несприятливих змін процентних ставок на банківську книгу. Процентний ризик банківської книги впливає на економічну вартість капіталу банку і чистий процентний дохід банку.

11.2 Процентний ризик банківської книги включає наступні ризики:

- 1) Ризик розривів, який виникає через різницю в термінах погашення (для інструментів з фіксованою процентною ставкою) або зміни величини індексу процентної ставки (для інструментів з плаваючою процентною ставкою) активів, зобов'язань і поза балансовими позиціями у банківській книзі.
- 2) Базисний ризик, який виникає через те, що немає достатнього тісного зв'язку між коригуванням ставок, отриманих і сплачених за різними інструментами, усі інші характеристики яких по переоцінці однакові.
- 3) Ризик опціонності, який виникає через проведення банком операцій з опціонами (автоматичний ризик опціонності) або наявності вбудованих опціонів в стандартних продуктах банку (поведінковий ризик опціонності).

11.3. Організаційна структура процесу управління процентним ризиком банківської книги складається з 3-х ліній захисту :

- 1-а лінія. Бізнес-підрозділи банку.
- 2-а лінія захисту. Підрозділ ризик-менеджменту і комплаєнс.
- 3-а лінія захисту. Департамент внутрішнього аудиту.

11.4 У банку розроблений окремий документ - політика по управлінню процентним ризиком в якому визначені:

- 1) цілі, завдання і принципи управління процентним ризиком банківської книги;
- 2) організаційна структура процесу управління процентним ризиком банківської книги з урахуванням розподілу функціональних обов'язків учасників процесу, їх повноважень, відповідальності і порядку взаємодії;
- 3) перелік лімітів для контролю за процентним ризиком банківської книги і порядок їх встановлення;
- 4) підходи до виявлення, виміру, моніторингу, контролю, звітності і пом'якшення процентного ризику банківської книги;
- 5) процедур визначення, твердження і перегляду припущень, використовуваних при вимірі процентного ризику банківської книги;
- 6) підходів до здійснення стрес-тестування процентного ризику банківської книги; 7) перелік і формат (інформаційне наповнення) форм управлінської звітності по процентному ризику, порядок і періодичність/терміни їх надання суб'єктам системи управління ризиками.

12. РИНКОВІ РИЗИКИ

12.1 Ринковий ризик - вірогідність виникнення збитків або додаткових втрат, недоотримання запланованих доходів внаслідок несприятливої зміни курсів іноземних валют, процентних ставок, вартості фінансових інструментів.

12.2 Банк виділяє 3 найбільш суттєвих ринкових ризика:

- 1) Ціновий ризик - процентний ризик торгової книги, який виникає із-за несприятливих змін ринкових процентних ставок, що впливають на вартість боргового цінного паперу або іншого інструменту з фіксованим доходом, вартість похідного фінансового інструменту, базовою змінною для якого є ринкова процентна ставка, міститься в торговій книзі банку. При розрахунку цінового ризику в якості торгової

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

книги банку приймається загальний портфель ОВДП і розглядається сценарій повної реалізації портфеля ОВДП для покриття дефіциту ліквідності.

- 2) Валютний ризик - виникає із-за несприятливих коливань курсів іноземних валют, що впливають на активи, зобов'язання і позабалансові позиції, що містяться в торговій і банківській книгах банку;
- 3) Ризик дефолту емітента ОВДП - збільшення вірогідності дефолту емітента ОВДП (міністерства фінансів України).

12.3 Організаційна структура процесу управління ринковими ризиками складається з 3-х ліній захисту :

- 1-а лінія захисту. Бізнес-підрозділи банку.
- 2-а лінія захисту. Підрозділ ризик-менеджменту і комплаєнс.
- 3-а лінія захисту. Департамент внутрішнього аудиту.

12.4 У банку розроблений окремий документ - політика по управлінню ринковими ризиками. У цьому документі визначені:

- 1) цілі, завдання і принципи управління ринковими ризиками;
- 2) організаційна структура процесу управління ринковими ризиками з урахуванням розподілу функціонала учасників процесу, їх повноваження, відповідальність і порядок взаємодії;
- 3) перелік лімітів для контролю за ринковими ризиками і порядок їх встановлення;
- 4) підходи до виявлення, виміру, моніторингу, контролю, звітності і пом'якшення ринкових ризиків;
- 5) процедур визначення, твердження і перегляду припущень, використовуваних при вимірі ринкових ризиків;
- 6) підходів в здійсненні стрес-тестування ринкових ризиків;
- 7) перелік і формат (інформаційне наповнення) форм управлінської звітності по ринкових ризиках, порядок і періодичність/терміни їх надання суб'єктам системи управління ризиками.

13. ОПЕРАЦІЙНИЙ РИЗИК

13.1. В АТ «ПУМБ» створена ефективна система управління операційним ризиком, яка повністю інтегрована в загальну Систему управління ризиками. Операційний ризик оцінюється з урахуванням його взаємозв'язку і впливу на інші категорії ризику, які притаманні банківській діяльності.

13.2. Наглядова рада щорічно затверджує розмір ризик-апетиту під операційний ризик (на наступні 12 місяців).

13.3. Банк забезпечив процес управління операційним ризиком, дотримуючись єдиної моделі СВК в частині трьох ліній захисту:

- 1) на першій лінії захисту – Власники всіх операційних ризиків, які виникають в їх сфері відповідальності: бізнес-підрозділи і підтримуючі підрозділи. В даних підрозділах призначаються Ризик-офіцери СУОР (відповідальні за внутрішній контроль операційних ризиків), або Керівники даних структурних підрозділів є Ризик-офіцерами СУОР за замовчуванням.
- 2) на другій лінії захисту – Управління ринкових та операційних ризиків.
- 3) на третій лінії захисту - Департамент внутрішнього аудиту.

13.4. Процес управління операційним ризиком:

- Виявлення
- Обчислення
- Звітність
- Управління
- Моніторинг

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

- Контроль

13.5. НР/Правління Банку делегувало повноваження з управління операційним ризиком Комітету з управління операційним ризиком (КУОР) і його Підкомітетам, а також створило незалежний підрозділ в вертикалі ризик-менеджменту - Департамент загальнобанківських ризиків (ДЗР), яке відповідає за координацію роботи щодо ефективного функціонування Системи управління операційним ризиком (СУОР), консолідацію всіх інцидентів операційного ризику і звітність про рівень операційного ризику.

13.6. Звітність:

ДЗР готує наступні регулярні звіти:

- Наглядовій раді - щоквартально
- Правлінню/КУОР – щоквартально.

ВАЖЛИВО! Банк забезпечує своєчасне виявлення істотних подій операційного ризику і невідкладне повідомлення про такі події ДЗР, а саме: не пізніше наступного робочого дня з дня отримання ним повідомлення про реалізацію інциденту доводить Наглядовій раді та Правлінню/КУОР інформацію про істотну/резонансну подію операційного ризику.

13.7. Мінімальний перелік обов'язкової квартальної звітності СУОР для Наглядової ради:

- Консолідовані дані про всі події опер. ризиків за період (динаміка, результати управління) – щоквартально
- Істотні події операційного ризику із зазначенням причин і заходами по мінімізації в майбутньому – щоквартально
- Істотні зовнішні події і їх потенційні наслідки для Банку – щоквартально
- Звіт по моніторингу КІРів (граничні значення, значення КІРу на звітну дату і динаміка показника) - щорічно
- Результати самооцінки операційних ризиків- щорічно
- Результати стрес-тестування - щорічно

13.8. В Банку з 2011 року ДЗР ведеться внутрішня база подій операційного ризику, інформація з якої аналізується і є вихідною інформацією для звітності Керівництву. Класифікація бізнес ліній визначена в каталозі процесів ПУМБ, а перелік подій операційного ризику визначено в Загальнобанківському Класифікаторі СУОР.

Перелік, полів внутрішньої бази подій операційного ризику регламентований «Політикою з управління і контролю операційним ризиком».

Примітка! У базу подій операційного ризику вносяться інциденти, виявлені ДВА при проведенні планових аудиторських перевірок банківських процесів, які зареєстровані відповідно до вимог до Ризик-офіцерів СУОР.

13.9. Підходи для виявлення і оцінки операційного ризику, запроваджені у Банку:

- Ведення внутрішньої бази подій операційного ризику
- Ведення зовнішньої бази подій операційного ризику (External Data Collection and Analysis)
- Визначення і квартальний моніторинг Ключових індикаторів ризику - КІРів (Key Risk Indicators - KRI).
- Щорічна самооцінка операційного ризику керівниками структурних підрозділів Банку (Risk Self Assessments).
- Аналіз карт процесів (Business Process Mapping): аналіз етапів процесів з метою виявлення операційних ризиків властивих конкретному процесу/етапу процесів.
- Сценарний аналіз при проведенні щорічного стрес-тестування операційного ризику (Scenario Analysis). Банк проводить сценарний аналіз, базуючись на судженнях працівників підрозділів першої лінії захисту і працівників підрозділів з управління ризиками щодо:

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

- 1) вірогідного збільшення частоти (кількості) подій та/або об'єму операційних збитків порівняно зі статистикою, яка міститься в базі внутрішніх подій операційного ризику;
- 2) виникнення нових подій операційного ризику внаслідок впровадження нових або внесення значних змін в діючі процеси;
- 3) виникнення подій операційного ризику зі значним рівнем втрат і низькою ймовірністю настання.

Детально методика проведення стрес-тестування описується в окремому внутрішньому нормативному документі ДЗР.

ВАЖЛИВО! Банк здійснює на щорічній основі стрес-тестування операційного ризику для різних короткострокових і довгострокових стрес-сценаріїв, які можуть реалізуватися як для банку, так і для ринку в цілому, з метою виявлення причин можливих втрат внаслідок реалізації операційного ризику і оцінки відповідності результатів здійснення стрес-тестування певному рівню ризик-апетиту до операційного ризику. Результатом здійснення стрес-тестування операційного ризику повинна бути величина можливих втрат.

- Порівняльний аналіз (Comparative Analysis) - це інструмент для порівняння результатів різних інструментів з метою об'єктивної оцінки (вимірювання) операційного ризику Банку.

13.10. Банк затверджує порядок дослідження істотних подій операційного ризику:

- 1) критерії віднесення подій операційного ризику до значних: сума фактичних втрат більше або дорівнює 5000 доларів США (в еквіваленті), або події з нульовою толерантністю (внутрішнє шахрайство).
- 2) порядок створення робочої групи - Комісії з розслідування інцидентів операційного ризику (КРІОР), яка проводить розслідування подій операційного ризику викладено в окремому нормативному документі «Положенні про КРІОР».
- 3) процедуру ескалації результатів дослідження та затвердження заходів щодо мінімізації наслідків подій і запобігання подібних подій в майбутньому описано в «Політиці з управління операційним ризиком».

13.11. Банк розподіляє можливі події операційного ризику по таким критеріям:

13.12. Банк в залежності від певної категорії операційного ризику має право використовувати такі методи управління операційним ризиком:

- 1) **прийняття ризику**, що передбачає продовження діяльності без змін в разі можливості отримання незначних втрат з низькою вірогідністю настання;

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

2) **передача ризику**, що передбачає страхування, переважно, ризиків з потенційно істотними втратами з низькою вірогідністю настання або ризиків, які перебувають під обмеженим контролем Банку;

3) **пом'якшення ризику**, що передбачає зміну певних процесів і впровадження додаткових контролів в разі отримання незначних втрат з високою вірогідністю настання;

4) **унікнення ризику**, що передбачає припинення здійснення ризикованої діяльності, яка призводить до значних втрат з високою вірогідністю настання.

13.13. Ризик категорії для розрахунку рівня операційного ризику:

13.13.1. Здатність прийняття ризиків (risk capacity) - максимальний рівень ризику, який банк в змозі прийняти на основі проведеного стрес-тестування операційного ризику. Методика стрес-тестування регламентується окремим внутрішнім нормативним документом.

13.13.2. Ризик-апетит (risk-appetite) – сукупна величина і типи ризиків, які Банк готовий прийняти відповідно до своєї бізнес-моделі і стратегічних цілей.

ВАЖЛИВО! Показник враховує стратегічні цілі розвитку бізнес-ліній і є виключно аналітичною/управлінською величиною.

Граничні значення показників перевищення ризик-апетиту операційного ризику:

«Зелена зона»: не більше 100% від затвердженого НР ризик-апетиту.

«Жовта зона»: від 100 до 130% від затвердженого НР ризик-апетиту.

«Помаранчева зона»: від 130% до risk capacity.

«Червона зона»: більше risk capacity.

13.13.3. Ліміти ризику (risk limits) – кількісне обмеження для контролю величини ризиків, з якими Банк стикається в процесі своєї діяльності по певній категорії операційного ризику.

Ліміти затверджуються в розрізі категорій операційного ризику і моніторинг перевищення ліміту проводиться щодня з боку ДЗР.

Граничні значення показників перевищення лімітів операційного ризику:

«Зелена зона»: не більше 100% від затвердженого НР ризик-ліміту.

«Жовта зона»: від 100 до 120% від затвердженого НР ризик-ліміту – є авторизованим перевищенням ліміту, рішення по погодженню якого приймає КУОР.

«Червона зона»: більше 120% від затвердженого НР перевищення ризик-ліміту є неавторизованим і потребує негайного інформування НР і Правління.

Процес ескалації порушень лімітів операційних ризиків описана в даній Політиці.

13.14. Система забезпечення безперервної діяльності (СЗБД).

Для забезпечення безперервної діяльності та мінімізації збитків в Банку розроблені і затверджені НР План відновлення діяльності АТ «ПУМБ» (Recovery Plan) і План забезпечення безперервної діяльності (BCP - Business Continuity Plan). Практична сторона розробки цього Плану - це розгляд «критичних» стрес-сценаріїв розвитку події ОР в результаті якого будуть визначені критичні процеси, системи та ключові посади. Щорічно проводиться практичне тестування BCP для ГО, а також щорічне навчання працівників Банку вимогам СЗБД.

13.15. Система управління ризиками третіх осіб (в т.ч. ризики аутсорсингу).

13.15.1. Банк у своїй діяльності управляє ризиками третіх осіб (в тому числі ризики аутсорсингу), пов'язаними з передачею виконання окремих функцій Банку третім особам. Виділяється окрема категорія Контрагентів, які є «критичними» для безперервності та ефективності ведення бізнесу. Визначення ступеня залежності від якості та своєчасності виконання договірних зобов'язань Контрагентом і оперативне управління потенційними загрозами є однією з основних задач Системи управління операційним ризиком. Дані ризики третіх осіб також є частиною єдиного

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

загальнобанківського Класифікатора СУОР, а етапи процесу управління від виявлення до контролю аналогічні загальнобанківській концепції побудови СУР в АТ «ПУМБ».

13.15.2. Управління ризиками надійності контрагентів направлено на управління такими категоріями ризику:

- Ризик шахрайства.
- Ризик співробітництва з Контрагентами, пов'язаними з легалізацією кримінальних доходів/фінансуванням тероризму.
- Ризик співробітництва з Контрагентами, проти яких введено економічні санкції.
- Ризик співробітництва з потенційними суб'єктами корупційних дій.

13.16. В залежності від профілю операційного ризику Банк може використовувати такі **методи управління операційним ризиком**:

- Тестування існуючих продуктів/процесів/ресурсів (в тому числі ІТ-ресурсів) з позиції чутливості до негативного впливу факторів операційного ризику і впроваджуваних/стратегічних процесів/продуктів/ресурсів;
- Пошук найкращих управлінських рішень (best practices). У зв'язку з недостатнім розвитком кількісної оцінки ризику за допомогою якісних підходів до оцінки можна визначити «слабкі» місця процесу і впровадити кращі методи оптимізації або контролю (наприклад, «подвійної пари очей»);
- Ухвалення ризиків Колегіальним органом (наприклад, КУОР/Підкомітетом КУОР);
- Лімітування ризику. Встановлення граничних значень ризику, а також затвердження лімітів відповідальності для прийняття рішень;
- Страхування ризику;
- Передача/трансфер ризику, передача ризикових процесів на аутсорсінг;
- Формування резервів для компенсації непередбачених збитків від операційних ризиків;
- Уникнення ризику за допомогою скасування ризикованих операцій, процесів, продуктів, систем або відмова від укладення Контракту з неблагонадійним контрагентом;
- Контроль якості та своєчасності виконання договірних зобов'язань третьою стороною, посилення договірних зобов'язань третьої сторони або пошук альтернативних Контрагентів (якщо даний Контрагент не є монополістом).
- Регулярний внутрішній контроль та аудит. Внутрішній контроль - це інструмент превентивних дій, а не констатації фактів минулих подій.

13.17. Дії «прямого» контролю реалізуються з допомогою наявності таких умов:

- Відповідальність кожного працівника ясно визначена і зрозуміла.
- Доступ (фізичний і системний) контролюється Компетентними підрозділами.
- Впровадження адекватної процедури самоконтролю і постконтролю керівником або наступним в ланцюжку процесу підрозділом.
- Транзакції авторизуються.
- Транзакції записуються.
- Політики, процедури, обов'язково документуються.
- Передбачено постійне навчання нового і підвищення кваліфікації існуючого персоналу
- Аналіз процесів на адекватність/обґрунтованість поділу обов'язків (уникнення дублювання функцій).
- Регулярна інвентаризація ресурсів: враховані активи порівнюються з тими, що є у наявності.
- Перевірка ділової репутації контрагентів, в тому числі перевірка наявності діючих проти них міжнародних економічних санкцій.

Управління інформаційним ризиком (як складовою операційного ризику)

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

13.18. У АТ "ПУМБ" створені ефективні механізми управління інформаційним ризиком, який є невід'ємною частиною управління операційним ризиком Банку з урахуванням його впливу на інші ризики, які властиві Банку.

13.19. Банк при управлінні операційним ризиком (в т.ч. і інформаційним ризиком) дотримується моделі "3-х ліній захисту":

- 1-а лінія: усі структурні підрозділи Банку, які при здійсненні своєї діяльності повинні забезпечувати дотримання вимог політики, процедур і використання інструментів управління інформаційним ризиком в т.ч. і вимог інформаційної безпеки. Відповідальні за управління інформаційним ризиком на 1-ій лінії: Департамент інформаційних технологій і Департамент інформаційної безпеки (підрозділи першої лінії захисту, функції яких полягають в управлінні інформаційною безпекою або інформаційними технологіями).
- 2-а лінія: ДЗР
- 3-а лінія: ДВА.

13.20. Мета, завдання і принципи управління інформаційним ризиком такі ж, як і у управлінні операційним ризиком (Розділ 5 цієї Політики).

13.21. Цілі Банку стосовно інформаційного ризику це проведення заходів, які спрямовані на мінімізацію виникнення збитків або додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів внаслідок виникнення внутрішніх і зовнішніх подій відносно інформаційних систем Банку і інших інформаційних ресурсів, використовуваних для досягнення цілей Банку, недостатності внутрішнього контролю або неадекватного або помилкового внутрішній процесу банку у сфері інформаційно-комунікаційних технологій.

13.22. Інформаційний ризик може зробити істотний вплив на досягнення цілей Банку:

- стратегічних цілей: рівень автоматизації і діджиталізації, зростання об'ємів бізнесу і відповідність цьому зростанню потужностей ІТ.
- операційних цілей: ІТ-системи повинні гарантувати швидкість, безпеку, своєчасність обробки операцій Банку і забезпечувати функціональність процесів за рахунок їх автоматизації.
- комплаєнс цілей: відповідність ІТ-архітектури і ІТ-сервісів вимогам законодавства України.
- інформаційних цілей: забезпечення захисту інформації і чітке розмежування доступів до неї залежно від рівня і виду користувача.

13.23. Організаційна структура управління інформаційним ризиком аналогічна управлінню операційним ризиком.

13.24. Підходи по управлінню інформаційним ризиком відповідають загальним підходам ризик-менеджменту: уникнення, передача, мінімізація і відмова від ризику.

13.25. Методика оцінки інформаційного ризику, індикатори і порядок їх використання визначаються у рамках СУОР з тією ж періодичністю і на підставі єдиних підходів і метрик.

13.26. У Класифікаторі операційного ризику для виділення цих ризиків використовується окремий маркер "СУІБ" і D - "Системи".

13.27. Оцінка, ескалація інформації і звітність проводиться тільки у рамках СУОР.

13.28. Банк створює і веде базу інцидентів інформаційного ризику, здійснює аналіз накопиченої в ній інформації на рівні 1-ої лінії захисту. При цьому усі події інформаційного ризику, що підпадають під критерії операційного ризику для складання звітності по СУОР, вносяться у базу подій операційного ризику, відповідальний - ДЗР.

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

14. КОМПЛАЄНС РИЗИК

14.1. Система внутрішнього контролю при управлінні комплаєнс-ризиком охоплює усі структурні підрозділи Банку і всіх співробітників Банку виходячи з наступного розподілу:

- 1 Лінія захисту: Бізнес-лінії та Підтримуючі підрозділи
- 2 Лінія захисту: Управління комплаєнс контролю
- 3 Лінія захисту: Департамент внутрішнього аудиту

14.2. Система управління комплаєнс ризиками Банку є складовою загальної Системи управління ризиками АТ «ПУМБ».

14.3. Цілями Банку в реалізації системи управління комплаєнс ризиком є:

- запобігання збитків/санкцій, додаткових втрат або недоотримання запланованих доходів, або втрат репутації внаслідок невиконання банком вимог законодавства, нормативно-правових актів, ринкових стандартів, правил добросовісної конкуренції або мінімізація впливу зазначених негативних факторів на банк;
- забезпечення дотримання вимог внутрішніх нормативних і розпорядчих документів банку;
- забезпечення належного управління ситуаціями конфлікту інтересів: недопущення зловживанням даними ситуаціями, мінімізація наслідків від реалізації подій, пов'язаних з конфліктом інтересів;
- забезпечення виконання вимог з корпоративної етики в т.ч. сумлінного інформування власників (акціонерів) та їх уповноважених осіб щодо ключових напрямів діяльності Банку, справедливого ставлення до клієнтів і забезпечення сумлінного підходу при їх консультуванні;

14.4. Функціонування системи управління комплаєнс ризиками забезпечується з урахуванням наступного:

- Спостережна рада Банку забезпечує стратегічне управління системою комплаєнс-ризиків, створення незалежного підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс).
- Правління банку забезпечує виконання завдань, рішень Наглядової ради Банку по впровадженню системи управління комплаєнс ризиками.
- ДВА здійснює оцінку системи управління комплаєнс ризиком. УКК забезпечує виконання функцій контролю за двома основними напрямками:
- Регуляторний контроль - контроль виконання Банком вимог законодавства, нормативно-правових актів, ринкових стандартів, а також внутрішньобанківських документів Банку;
- Деонтологія - контроль дотримання вимог корпоративної етики, управління конфліктом інтересів.

Бізнес підрозділи і підрозділи підтримки, що відносяться до першої лінії захисту, як власників комплаєнс ризиків, здійснюють комплекс заходів по управлінню комплаєнс-ризиками в рамках своїх повноважень та відповідно до запроваджених у банку підходів та процедур.

14.5. Для виконання цілей функціонування системи управління комплаєнс ризиками в Банку реалізуються наступні активності:

- контроль за дотриманням норм законодавства, внутрішньобанківських документів і відповідних стандартів професійних об'єднань, дія яких поширюється на Банк;
- моніторинг змін законодавства та відповідних стандартів професійних об'єднань, оцінка впливу таких змін на процеси і процедури, контроль за здійсненням відповідних змін у внутрішньобанківських документах;
- контроль за комплаєнс-ризиком, що виникає у взаємовідносинах банку з клієнтами та контрагентами, з метою запобігання участі та/або використання банку в незаконних операціях;

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

- управління ризиками, пов'язаними з конфліктом інтересів (в тому числі конфлікту інтересів між керівниками банку та суб'єктом оціночної діяльності);
 - контроль за дотриманням норм щодо своєчасності та достовірності надання фінансової та статистичної звітності;
 - контроль дотримання вимог відносно захисту персональних даних відповідно до законодавства України;
 - надання роз'яснень, консультацій керівникам банку на їх запити з питань контролю за дотриманням банком законодавства України та відповідних стандартів професійних об'єднань, дія яких поширюється на банк;
 - навчання працівників на предмет дотримання норм законодавства, відповідних стандартів професійних об'єднань, дія яких поширюється на банк, культури управління ризиками, враховуючи кодекс поведінки (етики);
 - виявлення, вимір, моніторинг, контроль, формування звітності, пом'якшення комплаєнс ризику;
 - контроль за відповідністю процесів з управління проблемними активами проблемними активами законодавству України та внутрішньобанківських документів;
 - підготовка висновків по комплаєнс ризику, притаманного новим продуктам і суттєвих змін в діяльності Банку;
 - підготовка висновків відносно комплаєнс-ризика для ухвалення кредитних рішень відносно кредитів пов'язаним з Банком особам (за винятком кредитів фізичних осіб відносно яких ухвалення рішень здійснюється автоматизованою системою враховуючи те, що системою при ухваленні рішення застосовуються стандартні цінові параметри продукту і відсутній конфлікт інтересів);
 - контроль за відповідністю систем компенсацій і відшкодування, введених у Банку, а також процедур притягнення до дисциплінарної відповідальності співробітників Банку, вимогам законодавства України;
 - контроль за дотриманням банком норм щодо визначення переліку пов'язаних з банком осіб для забезпечення цілісності та повноти процесу ідентифікації пов'язаних з банком осіб і контролю за операціями з ними;
 - обчислення профілю комплаєнс-ризика.
- 14.6. Виявлення комплаєнс ризиків:
- 14.6.1. Банк забезпечує своєчасне виявлення і вимірювання комплаєнс-ризика з метою обрання належного і відповідного способу управління ним. З метою виявлення і виміру комплаєнс-ризика, УКК використовує інформацію отриману: від працівників банку, в рамках механізму конфіденційного повідомлення про неприпустиму поведінку в банку/порушення в діяльності банку.
- із бази подій операційного та комплаєнс-ризика, яка супроводжується ДЗР;
 - зі скарг клієнтів;
 - з особистих звернень працівників банку або третіх осіб в УКК;
 - зі звітів, за результатами перевірок ДВА та перевірок зовнішніх аудиторів;
 - від регуляторних і контролюючих органів (результати виїзних перевірок, нагляду, накладені штрафи, встановлені порушення законодавства України);
 - з інших джерел інформації, отриманих працівниками УКК під час своєї діяльності.

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

14.6.2. Отримана інформація накопичується і систематизується УКК в порядку, визначеному внутрішніми нормативними документами Банку для проведення її аналізу з метою управління комплаєнс-ризиками.

14.7. Оцінка рівня комплаєнс ризику

14.7.1. Під час виміру рівня комплаєнс-ризиками Банк використовує вплив наступних показників:

- Фінансовий вплив
- Вплив на діяльність Банку
- Вплив на репутацію Банку
- Вірогідність реалізації комплаєнс-ризиками
- Оцінка ефективності засобів контролю
- З метою здійснення ефективного управління комплаєнс-ризиком, рівень комплаєнс-ризика у Банку підлягає регулярному оцінюванню. Оцінювання ризику включає виявлення і аналіз комплаєнс-ризиків з метою визначення заходів для управління ними. Оцінювання здійснюється згідно з Положенням "Про здійснення оцінки комплаєнс-ризиків в АТ "ПУМБ" і Положенню "Щодо моніторингу показників комплаєнс-ризиками в АТ "ПУМБ".

14.7.2. Для оцінювання загального рівня комплаєнс-ризиками використовуються наступні критерії:

- **Низький ризик** - КР може привести до незначного впливу на репутацію і порушення діяльності окремих внутрішніх/некритичних процесів Банку. Здатність виконання запланованих завдань і функцій не піддається КР, фінансові втрати не більше 0,01% статутного капіталу.
- **Середній ризик** - виявлений КР вважається таким, що може частково вплинути на діяльність Банку, репутацію і привести до фінансових втрат (від 0,01% до 0,1% статутного капіталу).
- **Високий ризик** - виявлений КР може істотним чином вплинути на діяльність Банку і негативно вплинути на репутацію Банку. Здатність виконання запланованих завдань і функцій Банком піддається дуже високому КР (може привести до неможливості виконання Банком деяких функцій), можливі значні фінансові втрати (більше 0,1% статутного капіталу).

14.7.3. Оцінювання комплаєнс-ризиків - це регулярний інструмент управління комплаєнс-ризиком. Оцінювання комплаєнс-ризиками проводиться у Банку відповідно до способів, методів і процедур, визначених у внутрішніх нормативних документах Банку з питань управління комплаєнс-ризиками та ризиками ВК/ФТ банку.

14.7.4. УКК здійснює оцінювання рівня комплаєнс-ризиками по Банку в цілому. Результати надаються на розгляд Комітету з управління ризиками Наглядової ради, Наглядовій раді, і Правлінню Банку у рамках процедури ескалації інформації та звітності.

14.8. Звітність по комплаєнс ризику:

14.8.1. Для забезпечення належного і своєчасного інформування Правління, комітету з управління ризиками НР і НР, відносно оцінки комплаєнс-ризиками формує "Звіт відносно оцінки комплаєнс-ризиками", який містить наступну інформацію:

- загальну оцінку комплаєнс-ризиками по Банку з деталізацією оцінки по складових;
- продукти, види діяльності, процеси, які піддають Банк значному комплаєнс-ризиками і впливають на Банк у разі його реалізації, а також пропозиції відносно уникнення або пом'якшення цього ризику,
- значні зміни в законодавстві і їх потенційні наслідки для Банку;
- зовнішню інформацію відносно комплаєнс-ризика (штрафи, накладені на інші банки, події, які привели до погіршення репутації інших банків);
- випадки конфлікту інтересів;
- проведені навчання співробітників Банку з питань комплаєнс;

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

- випадки формування недостовірної звітності для регуляторних і контролюючих органів, а також застосованих до Банку санкцій;
- випадки порушення співробітниками Банку кодексу поведінки (етики);
- випадки порушення вимог чинного законодавства України і внутрішньобанківських документів, а також застосованих санкцій до Банку або інших негативних наслідків в результаті таких порушень.

14.8.2. У звіт відносно оцінки комплаєнс-ризиків включаються зведені агреговані дані і інформація, істотні події і ключові зміни. Детальніша інформація про події, динаміку показників, деталізація/розшифровка даних можуть включатися в додатки до звіту (при необхідності). Структура звіту і мінімальні вимоги відносно наповнення розділів інформацією визначена в додатку № 1 до Політики управління комплаєнс-ризиком в АТ "ПУМБ".

14.8.3. Для підготовки звіту використовується інформація, отримана від інших підрозділів у рамках процедур взаємодії при виконанні функцій комплаєнс і узагальнена/агрегована інформація УКК у рамках виконання функцій, покладених на підрозділ.

15. ЛІНІЇ ЗАХИСТУ В РАМКАХ СВК БАНКУ

15.1. Банк забезпечує управління ризиками, дотримуючись моделі трьох ліній захисту:

- на першій лінії захисту знаходяться Бізнес-підрозділи і Підтримуючі підрозділи Банку. Вони є власниками всіх ризиків, що виникають у сфері їх відповідальності (особливо операційного ризику і комплаєнс-ризиків). Зазначені підрозділи відповідають за виявлення та оцінку ризиків, можливість застосування управлінських заходів та звітності за такими ризиками.
- на другій лінії захисту підрозділи Ризик-менеджменту (ДРКК, ДРР, ДРММБ, ДЗР, УРЗМ, УРМК) і Комплаєнс (УКК).
- на третій лінії захисту Департамент внутрішнього аудиту проводить оцінку ефективності системи управління ризиком підрозділами першого і другого рівнів захисту, включаючи оцінку ефективності системи внутрішнього контролю.

15.2. 3 лінії захисту забезпечують:

- Прийняття ризиків і здійснення поточного управління ними (1-ша лінія захисту): структурні підрозділи банку (бізнес-підрозділи і підтримуючі підрозділи), безпосередньо готують і здійснюють банківські операції, залучені в процес ідентифікації, оцінки та моніторингу ризиків, і виконують вимоги внутрішніх нормативних документів в частині управління ризиками, а також враховують рівень ризику при підготовці операції;
- Управління ризиками (2-га лінія захисту): Ризик-менеджмент (ДРКК, ДРММБ, ДРР, ДЗР, УРЗМ, УРМК) і Управління комплаєнс контролю відповідальний за управління ризиками, розробляє механізми управління ризиками, методологію, проводить оцінку і моніторинг рівня ризиків, готує звітність за ризиками, здійснює агрегування ризиків, розраховує розмір вимог до сукупного капіталу;
- Внутрішній аудит (3-тя лінія захисту): проводить незалежну оцінку якості діючих процесів управління ризиками, виявляє порушення і дає пропозиції щодо вдосконалення системи управління ризиками.

16. КОРПОРАТИВНА КУЛЬТУРА УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

16.1. Для цілей забезпечення стійкого й ефективного функціонування всієї системи управління ризиками в Банку впроваджуються заходи по розвитку культури управління ризиками, основними завданнями якої є:

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

- отримання працівниками банку знань і навичок у сфері управління ризиками за допомогою систематичного (регулярного, дистанційного) навчання;
- правильне використання керівниками і працівниками інструментів управління ризиками в повсякденній діяльності;
- формування у працівників навичок правильного і своєчасного використання інструментів управління ризиками;
- відкриті і активні комунікації в рамках Банку щодо цінностей та принципів культури управління ризиками.

16.2. Керівництво АТ «ПУМБ» з метою дотримання як керівниками банку, так і іншими працівниками банку культури управління ризиками створюють необхідну атмосферу (tone at the top) шляхом:

- визначення і дотримання корпоративних цінностей, а також здійснення контролю за дотриманням таких цінностей (затвердження Кодексу корпоративної етики та контроль його дотримання всіма працівниками);
- забезпечення розуміння як керівниками банку, так і іншими працівниками банку їх ролі під час управління ризиками для досягнення цілей діяльності банку, а також відповідальності за порушення встановленого рівня ризик-апетиту (навчання і тестування знань по СУР і СВК);
- просування обізнаності щодо ризиків шляхом забезпечення систематичного інформування всіх підрозділів банку про стратегію, політику, процедури з управління ризиками та заохочення вільного обміну інформацією та критичною оцінкою прийняття ризиків банком (публікація інформації по СУР і результатів її функціонування на внутрішньому корпоративному порталі);
- отримання підтверджень, що керівники та інші працівники банку, проінформовані про дисциплінарні санкції або інші дії, які будуть застосовуватися до них у разі неприйнятної поведінки/порушення в діяльності банку (ознайомлення з нормативними документами за допомогою ЕДО/під підпис).

17. ЗВІТНІСТЬ

17.1. Для реалізації на практиці принципів побудови СУР в АТ «ПУМБ» затверджений список звітності, який заснований на наступних принципах:

- **Раціональності:** при формуванні звітності Банк фокусується на максимізації економічності системи звітності, забезпечуючи наявність всієї необхідної інформації, яка відповідає вимогам регулятора і дозволяє приймати управлінські рішення.
- **Зрозумілості:** звітність повинна бути зрозуміла цільовій аудиторії з точки зору рівня деталізації і обсягу, який містить інформацію.
- **Прозорості:** звітність за ризиками повинна мати коректні і точні дані, які можна порівняти.
- **Повноти:** звітність повинна містити інформацію з усіх істотних ризиків, за джерелами капіталу на покриття ризиків, а також інформацію про дотримання регуляторних вимог. Звіти повинні містити порівняння величин прийнятого ризику з доступними фінансовими ресурсами на покриття прийнятих ризиків.
- **Порівнянності:** формат звітності повинен дозволяти агрегувати інформацію з різних видів істотних ризиків підрозділами бізнесу для забезпечення повноти подачі і структури ризику на рівні Групи.
- **Єдність термінології:** організація системи звітності повинна проводитися таким чином, щоб у разі кризових умов можна було переключитися на оперативне надання даних про

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

фактичні і цільові рівні і структури ризиків для своєчасного прийняття управлінських заходів.

- **Цілісності:** звітність повинна формуватися із заданою періодичністю і зміст звітів повинен подаватися в структурованому вигляді.

17.2. Наглядова Рада/Комітети ради визначає наступну звітність для інформування про рівень ризиків Банку:

№	Звіт	Наглядова рада	Правління/ Комітети Правління
1	Ризик-апетит на звітний період	щорічно	щорічно
2	Виконання рівня ризик-апетиту	щоквартально	щоквартально
3	Розмір капіталу і результати оцінки достатності капіталу	щоквартально	щоквартально
4	Результати стрес-тестування істотних видів ризиків	щоквартально	щоквартально
5	Звіт по виконанню обов'язкових нормативів і порушення встановлених лімітів ризику	щоквартально	щомісячно
6	Звіт про структуру і якість кредитного портфеля КБ і РБ (який включає в себе інформацію про ризики концентрації, простроченні, непрацюючі активи, списані кредити, рівні сформованих резервів за стандартами МСФЗ, сформований кредитний ризик на вимогу Положення №351 НБУ та іншу інформацію)	щоквартально	щомісячно
7	Звіт про істотні ризики (результати щорічної самооцінки банківських ризиків)	щорічно	щорічно
8	Звіти про порушення Банком встановлених ризик-апетитів, або про реалізацію резонансних подій істотних ризиків (а саме: кредитний, ринковий, ліквідності, операційний, комплаєнс ризик)	по факту виникнення (не пізніше ніж на наступний робочий день)	по факту виникнення
9	Звіт по управлінню комплаєнс ризиком	щоквартально	щоквартально
10	Звіт ДВА по оцінці ефективності Системи внутрішнього контролю.	щорічно	щорічно

17.3. Формати (необхідні розрізи) і терміни подачі даних звітів узгоджуються окремо відповідними рішеннями органів, яким надаються дані звіти (Наглядова рада, Правління/Комітети Правління)

18. КОНТРОЛІ В РАМКАХ СИСТЕМИ ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ ПУМБ

Згідно «Політики щодо організації системи внутрішнього контролю в АТ «ПУМБ» у Банку запроваджено процес трирівневого контролю управління банківськими ризиками:

Рівні СВК	Контролер	Вищий Контролюючий орган
Самоконтроль/Поточний контроль/Послідуючий контролю	Працівники, на яких покладені контрольні функції у рамках процесів відповідно до внутрішніх документів Банку, Керівники структурних	Правління/КУАП/КУОР/Кредитна рада/КпЕДП

	4. Управління ризиками та внутрішній контроль	Редакція 3.0.
	«Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»»	

	підрозділів, Члени Правління	
Ризик-менеджмент Комплаєнс контроль	і Підрозділи Ризик-менеджменту (ДРКК, ДРММБ, ДРР, ДЗР, УРЗМ, УРМК), УКК, СРО, ССО	Наглядова рада/Комітет по управлінню ризиками
Внутрішній аудит	Департамент внутрішнього аудиту	Наглядова рада/Комітет з питань аудиту

16. ПОРЯДОК ПЕРЕГЛЯДУ ДОКУМЕНТА

Дана Політика підлягає актуалізації не рідше 1 разу на рік. Відповідальний за актуалізацію – ДЗР.

17. ПЕРЕЛІК ВЗАИМОПОВ'ЯЗАНИХ ДОКУМЕНТІВ

- Декларація схильності до ризику
- Стратегія управління ризиками

18. ІСТОРІЯ ЗМІН

Дата	Автор	Зміст змін
01.09.2018	Шлапацька К.В.	Новий документ (Редакція 1.0.)
01.02.2020	Шлапацька К.В.	Редакція №2.
01.01.2021	Шлапацька К.В.	Редакція №3

18.1. З моменту затвердження Наглядовою радою ПУМБ даної редакції Політики втрачає силу «Політика управління ризиками в АТ «ПУМБ»», затверджена Наглядовою радою Банку ПУМБ від 26.03.2020 р, протокол №336.